

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marjana Logar Kelc

CIVILNO-VOJAŠKO SODELOVANJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marjana Logar Kelc

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

CIVILNO-VOJAŠKO SODELOVANJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

»Ovire so tiste stvari na poti, ki jih vidimo,
če umaknemo oči s cilja.«

ZAHVALE

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Maji Garb za razumevanje, pomoč in nasvete pri pisanju diplomske naloge in za vse spodbudne besede, ki so me pripeljale do tako zelenega končnega cilja.

Hvala možu Jerneju za potrpežljivost in razumevanje.

Zahvala tudi mojim staršem in moževi družini za vso fizično in moralno podporo.

Hvala vam, da ste verjeli vame.

Civilno-vojaško sodelovanje

Od začetka devetdesetih let 20. stoletja je morala mednarodna skupnost vse pogosteje posredovati v notranjih konfliktih. V svetu, ki je vsak dan bolj globaliziran, je napetosti med državami vedno težje reševati z vojno. Vedno večji pomen imajo mirne metode reševanja sporov. Najboljši primer tega so operacije v podporo miru, ki pa postajajo vedno kompleksnejše in večdimenzionalne. Nova realnost v politiki posredovanja se kaže v tesnejši povezavi med mednarodnimi oboroženimi silami in različnimi civilnimi in humanitarnimi akterji. Različne operacije, med drugim tudi v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu, so pokazale potrebo po tesnejšem sodelovanju med temi akterji kot v preteklosti. To sodelovanje, ki ga imenujemo civilno-vojaško sodelovanje, je postalo ključnega pomena za delovanje vseh vključenih akterjev. Civilno-vojaško sodelovanje je pomembno pred konfliktno situacijo, med konfliktom pa tudi po njem. Je eno od najbolj učinkovitih sredstev preprečevanja in umirjanja konfliktov. Različni akterji, kot so Nato, MORK, EU in OZN, imajo različne poglede na to, kako se odzivati na spremenjene razmere in na iskanje načinov sodelovanja in usklajevanja.

Ključne besede:

Civilno-vojaško sodelovanje (CVS), mirovne operacije (MO), usklajevanje, doktrina.

Civil-Military Cooperation

Since the early 1990s, the international community has intervened in internal conflicts to an increasing degree. In such a world, which is globalising day by day, it is now more difficult to solve the problems between countries by means of war. Instead, peaceful methods have gained importance in solving the problems. The best example of this are Peace Support Operations which have become more and more complex and multidimensional in their nature. The new reality in interventional policy has resulted in increased contact between international armed forces and different civilian and humanitarian actors. Among others, the missions in Bosnia and Herzegovina and Kosovo showed the need for these actors to work more closely together than in the past. This has been described as Civil-Military Cooperation (CIMIC) and it has consequently become a key policy and operational issue for all involved actors. Civil-military cooperation is of great importance before, during and after a conflict and regarded as one of the most effective means for the prevention and settlement of the conflict. While recognising the need to find ways of cooperation and coordination, different actors such as Nato, ICRC, EU and UN hold various views on how to respond to the altered conditions.

Key words:

Civil-Military Cooperation (CIMIC), Peace Operations (PO), Coordination, Doctrine.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	8
1. UVOD	10
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	13
2.1 PREDMET RAZISKOVANJA	13
2.2 CILJI RAZISKOVANJA	13
2.3 HIPOTEZE.....	14
2.4 KLJUČNE UPORABLJENE METODE.....	14
2.5 STRUKTURA BESEDILA.....	15
3. TEMELJNI POJMI	15
3.1. CIVILNO- VOJAŠKO SODELOVANJE.....	15
3.2 MIROVNE OPERACIJE (PEACE OPERATIONS)	18
3.2.1 Operacije v podporo miru (Peace Support Operations)	18
4. UREDITEV CIVILNO-VOJAŠKEGA SODELOVANJA V NATU	19
4.1. RAZVOJ NATOVE DOKTRINE	21
4.3. FUNKCIJE CIVILNO-VOJAŠKEGA SODELOVANJA	24
4.4. ODNOS S HUMANITARNIMI AKTERJI	26
4.5. VOJAŠKA HUMANITARNA DEJAVNOST	28
5. MEDNARODNI ODBOR RDEČEGA KRIŽA IN CIMIC	31
5.1 RAZUMEVANJE CIVILNO- VOJAŠKEGA SODELOVANJA	31
5.2 VOJAŠKA HUMANITARNA DEJAVNOST	32
5.3 POMEMBNA PODROČJA SODELOVANJA.....	33
5.3.1 Dialog z nosilci političnih in vojaških odločitev	34
5.3.2 Operativno sodelovanje z mirovniškimi silami	34
5.3.3 Uporaba oborožene zaščite.....	34
5.3.4 Uporaba civilnih in vojaških obrambnih sredstev	36
5.3.5 Usposabljanje	38
5.4 STRATEGIJE	38
6. KONCEPT CIVILNO-VOJAŠKEGA SODELOVANJA V EVROPSKI UNIJI	42
6.1 KONCEPT CIVILNO-VOJAŠKEGA SODELOVANJA ZA OPERACIJE KRIZNEGA UPRAVLJANJA, KI JIH VODI EVROPSKA UNIJA	46
6.2 ECHO	48
7. CIVILNO-VOJAŠKO SODELOVANJE V ORGANIZACIJI ZDRUŽENIH NARODOV	50
8. CIVILNO-VOJAŠKO SODELOVANJE V SLOVENIJI.....	53
8.1 CIVILNO-VOJAŠKO SODELOVANJE V REPUBLIKI SLOVENIJI	55
8.2 SLOVENSKA VOJSKA IN CIMIC.....	58
8.2.1 Vključevanje civilnih strokovnjakov v naloge CIMIC.....	60
8.2.2 Organiziranost civilno-vojaškega sodelovanja v Slovenski vojski.....	63
9. SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	65

<i>10. VIRI IN LITERATURA.....</i>	68
---	-----------

SEZNAM KRATIC

ACCORD	The African Centre for the Constructive Resolution of Disputes
AJP-9	Allied Joint Publication
ALBA	It. zarja, mirovna operacija v Albaniji
CEP	Civil Emergency Planning (civilno krizno načrtovanje)
CIMIC	Civil-Military Cooperation (civilno vojaško sodelovanje)
CIMIC TF	Civil-Military Cooperation Task Force
CIMIR	Civil-Military Relations
CIVPOL	Civilian Police
CMCoord	Civil Military Coordination
CMTF	Civil-Military Task Force
CVS	Civilno-vojaško sodelovanje
DFID	Department for International Development
DPKO	Department of Peacekeeping Operations)
DZ	Državni zbor
ECHO	European Commission`s Humanitarian Aid Office
EU	Evropska unija
EUMC	EU Military Committee
EUMS	EU Military Staff
EUPM	EU police Mission
GO (VO)	Governmental Organisation (vladna organizacija)
GŠSV	Generalštab Slovenske vojske
HEB	Helikopterski bataljon
HNS	Host Nation Support (podpora države gostiteljice)
ICRC	International Committee of the Red Cross
IFOR	Implementation Force
IO (MO)	International Organisation (mednarodna organizacija)
ISAF	International Security Assistance Force

KFOR	Kosovo Force (mednarodne sile na Kosovu)
MAHE	Military Assistance in Humanitarian Emergencies
MCDA	Military and Civil Defence Assets
MORK	Mednarodni odbor Rdečega križa
MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
NGO (NO)	Non-governmental Organisation (nevladna organizacija)
OCHA	UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN/ZN	Organizacija združenih narodov/Združeni narodi
PSC	Political and Security Committee
PSO (OPM)	Peace Support Operation (operacija v podporo miru)
PzM (PfP)	Partnerstvo za mir (Partnership for Peace)
RK	Rdeči križ
RS	Republika Slovenija
SCHR	Steering Committee for Humanitarian Response
SFOR	Stabilisation Force (stabilizacijske sile v BiH)
SRSG	Special Representative of the Secretary-General
SV	Slovenska vojska
UNDP	United Nations development Fund
UNHCR	UN High Commissioner for Refugees
UNICEF	UN International Children`s Fund
UNTSO	Mirovna operacija na Bližnjem Vzhodu
USAID	United States Agency for International Development
VTP	Vojaško teritorialna poveljstva
WFP	World Food Programme (svetovni program za prehrano)

1. UVOD

Odkar se je zaključilo obdobje bipolarne svetovne ureditve v poznih osemdesetih letih, je bila geopolitična situacija podvržena mnogim zaznamujočim spremembam. Po koncu hladne vojne se je število konfliktov povečalo, le njihova narava se je spremenila. Do konca osemdesetih let so večino vojn predstavljali meddržavni konflikti, dandanes pa se svet sooča predvsem z znotrajdržavnimi spori in državljanskimi vojnami.

Zaradi spremenjenih značilnosti konfliktov so se spremenile tudi mednarodne mirovne operacije. Postale so namreč številčnejše, kompleksnejše in bolj raznolike, poleg vojaških pa so zajele tudi politične in humanitarne aspekte. Tradicionalne operacije za ohranjanje miru (angl. Peacekeeping Operations) so se spremenile v operacije za graditev miru (angl. Peacebuilding Operations). Gre predvsem za to, da so se poleg tradicionalnih vojaških nalog operacij za ohranjanje miru pojavile nove, predvsem civilne dimenzije teh operacij in posledično je seveda to pomenilo tudi večje število akterjev v mirovnih operacijah.

Prehod s tradicionalnih operacij za ohranjanje miru k multidimenzionalnim mirovnim operacijam je povzročil zabrisovanje tradicionalne delitve vlog med vojaško in humanitarno skupnostjo. To je v mednarodni skupnosti sprožilo razprave o civilno-vojaških razmerjih, v katerih je ključni pojem postalo civilno-vojaško sodelovanje (Civil–Military Cooperation = CIMIC). Različni akterji pa so CIMIC uporabljali v različnih kontekstih z drugačnimi implikacijami. Predvsem nevladne organizacije so in še uporabljajo pojem civilno-vojaškega sodelovanja kot pojem, s katerim opisujejo vojaško vključenost v humanitarno pomoč. Jedro te razprave se torej nanaša na spremenjeno vlogo oboroženih sil, ki pa ni nujno striktno vojaška.

Večnamenska narava operacij v podporo miru zahteva od vseh vojaških in civilnih udeležencev operacije tesno sodelovanje, zato je načelo civilno-vojaškega sodelovanja (Civil–Military Cooperation = CIMIC) in povezovanja (liaison) tisti temeljni vzvod, od katerega je odvisna smotrna uporaba vseh sil. Udeležencev civilno-vojaškega sodelovanja

je veliko: na eni strani se pojavljajo lokalni prebivalci, predstavniki njihove oblasti, pogosto pa tudi lokalni pripadniki paravojaških enot (lokalna policija, varnostniki, vaške straže), na drugi pa mirovne sile, mednarodna policija, predstavniki mednarodnih varnostnih organizacij (OVSE ipd.), mednarodne humanitarne in druge nevladne organizacije. V nasprotju s klasičnimi vojaškimi operacijami, ki potekajo v vojni, ko imajo oborožene sile glavno vlogo, je v operacijah v podporo miru glavna vloga dodeljena civilnim organizacijam (v velikih naravnih nesrečah imajo npr. glavno vlogo humanitarne organizacije) ali policiji (v akcijah proti tihotapcem mamil ali orožja ima npr. glavno vlogo policija), pri čemer se oborožene sile pojavljajo v stranski vlogi – kot podpora civilnim organizacijam (Žabkar 2003: 175).

Izkušnje so pokazale, da je pri izvajanju sodobnih mirovnih operacij zaradi povečanega števila akterjev največji problem ravno podvajanje aktivnosti različnih akterjev, ki so pristojni za določena področja na območju izvajanja operacij. Zato je osnovni namen civilno-vojaškega sodelovanja vzpostaviti dobre odnose med že prej omenjenimi akterji, uskladiti organiziranost in postopke ter natančno določiti medsebojne odnose in vloge.

Na začetku je civilno-vojaško sodelovanje služilo kot nek splošen pojem, s katerim so označevali vse mogoče načine in stopnje povezovanja med civilnimi organizacijami in vojsko. Po nekaj neuspešnih mirovnih operacijah sredi devetdesetih let, še posebej v Somaliji, Ruandi in Bosni (tragedija v Srebrenici), pa so kot odziv na te lekcije članice NATA začele razvijati doktrino o civilno-vojaškem sodelovanju. Nato je razvil postopke in vojaške doktrine, ki so definirale civilno-vojaško sodelovanje kot specifičen pojem v njihovem slovarju. To je povzročilo pritisk tudi na druge organizacije, ki so kot odgovor razvile svoje poimenovanje koncepta civilno-vojaškega sodelovanja. Poleg NATA pa je tudi precejšnje število nacionalnih oboroženih sil, še posebej iz vrst članic NATA, razvilo svoje doktrine civilno-vojaškega sodelovanja, ki pa so vse povečini zrcalna slika njegovega pristopa z variacijami na temo.

Civilno-vojaško sodelovanje je pomemben koncept, katerega uspešno izvajanje bi zelo pripomoglo k večji uspešnosti in učinkovitosti mirovnih operacij. Razvoj inštrumentov, ki bi izboljšali koordinacijo dela in sodelovanje med vojaškimi in civilnimi akterji, bodisi v NATU ali kateri drugi mednarodni organizaciji, bi nedvomno ustvaril boljše pogoje za kakovostno vodenje operacij.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet raziskovanja

V diplomskem delu želim predstaviti koncept civilno-vojaškega sodelovanja, njegove različne definicije in razvoj od devetdesetih let naprej. Tako želim izpostaviti civilno-vojaško sodelovanje (CVS) ali s tujko CIMIC (Civil–Military Cooperation) kot vedno pomembnejši del izvajanja operacij v podporo miru zaradi vedno večjega števila civilnih akterjev, ki sodelujejo v teh operacijah.

Pravno-formalno je področje civilno-vojaškega sodelovanja najboljše urejeno in organizirano v organizaciji Nato, kar bom v diplomski nalogi tudi podrobno predstavila, saj predstavlja Nato največjo svetovno vojaško organizacijo, oborožene sile njenih članic pa so med najaktivnejšimi na področju mednarodnih operacij za ohranjanje miru.

Za primerjavo bom predstavila še urejenost področja civilno-vojaškega sodelovanja v nekaterih drugih organizacijah. Mednarodni odbor Rdečega križa (ICRC) je zelo spoštovan akter na področju humanitarnosti. Je pa tudi prva mednarodna humanitarna organizacija in ima vlogo varuha mednarodnega humanitarnega prava. V organizaciji Združenih narodov najdemo civilno-vojaško sodelovanje pod kratico UN CMCoord (United Nations Civil–Military Coordination = civilno-vojaško usklajevanje), v Evropski uniji pa to področje ureja dokument Civil–Military Cooperation (CIMIC) Concept for EU – Led Crisis Management Operations (Koncept civilno-vojaških odnosov Evropske unije za operacije kriznega upravljanja, ki jih vodi Evropska unija).

2.2 Cilji raziskovanja

V analizi predstavljene naloge bom zasledovala predvsem naslednje cilje:

- predstavitev različnih definicij civilno-vojaškega sodelovanja in razlike med njimi,
- analiza doktrin in dokumentov o civilno-vojaškem sodelovanju, iz katerih je razviden vedno večji pomen CVS v današnjem času,
- analiza različnih pristopov k CVS (Nato, EU, ICRC, OZN),

- analiza delovanja SV na področju civilno-vojaškega sodelovanja na nacionalnem ozemlju in v mednarodnih operacijah.

2.3 Hipoteze

1. Sodelovanje v mednarodnih vojaških operacijah poveča pomen oziroma vlogo civilno-vojaškega sodelovanja.
2. Prehod na poklicno vojsko vpliva na povečanje pomena civilno-vojaškega sodelovanja.

2.4 Ključne uporabljene metode

Pri izdelavi diplomske naloge so bile uporabljene naslednje metode:

- metoda sistematičnega zbiranja virov za pripravo teoretičnega dela naloge,
- proučevanje dostopne literature,
- analiza in interpretacija primarnih in sekundarnih virov,
- analiza internetnih strani,
- pogovor.

Z metodološkega vidika je diplomska naloga teoretična. Najprej sem uporabila metodo zbiranja razpoložljivih virov o izbrani temi, nato je sledila selekcija najprimernejših virov. Z metodo analize primarnih virov sem analizirala obstoječe dokumente o civilno-vojaškem sodelovanju, z metodo analize sekundarnih virov pa sem analizirala vsebino zbranih knjig in člankov ter izsledke uporabila predvsem pri razjasnitvi in definicijah nekaterih najpomembnejših pojmov v diplomski nalogi. V poglavjih o urejenosti civilno-vojaškega sodelovanja v posameznih organizacijah gre predvsem za prepletanje analize dokumentov in analize internetnih strani, kjer je dostopnega ogromno gradiva o izbrani temi. Glede razjasnitve določenih nejasnosti, ki so me morebiti begale pri izdelavi diplomske naloge, sem se po elektronski pošti obrnila na nekatere strokovnjake s tega področja, predvsem sta mi bila najbolj v pomoč Cedric de Coning in Bojan Pipenbaher.

2.5 Struktura besedila

Diplomsko delo sestavljajo seznam kratic, kazalo, uvod, metodološko-hipotetični okvir, vsebinska poglavja, sklep, verifikacija hipotez in seznam literature.

V uvodnem delu so na kratko predstavljene teme, ki so obravnavane v diplomski nalogi, osvetljen je tudi širši kontekst, v katerega je umeščena tema. V metodološko-hipotetičnem delu so opredeljeni predmet raziskovanja, cilji, ki jih želi naloga doseči, predstavljene so hipoteze, uporabljene metode, navedena je tudi struktura diplomske naloge.

V tretjem poglavju so predstavljeni temeljni pojmi, ki so pomembni za nadaljnje razumevanje diplomske naloge, v naslednjih štirih poglavjih pa so predstavljeni pogledi različnih organizacij (Nato, MORK, EU in ZN) na civilno-vojaško sodelovanje. Tem poglavjem sledi poglavje o civilno-vojaškem sodelovanju v Slovenski vojski, v katerem je poudarek na razlikovanju civilno-vojaškega sodelovanja na domačem ozemlju in v mirovnih operacijah. V devetem poglavju se nahajajo sklepi, do katerih sem prišla med raziskovanjem, in na podlagi teh je opravljena verifikacija hipotez. Na koncu diplomske naloge se nahaja seznam virov in literature.

3. TEMELJNI POJMI

3.1. Civilno- vojaško sodelovanje

Današnje vojaške operacije se odvijajo v zelo kompleksnem okolju. Vojska, civilne in humanitarne organizacije se vsak dan srečujejo z vedno večjim obsegom nalog. Vojska se vedno večkrat sreča z nalogami, ki po svoji naravi niso nujno »vojaške«. To je povzročilo potrebo po urejanju področja civilno-vojaških odnosov, predvsem sodelovanja med vojsko in humanitarnimi organizacijami. Ta proces je največkrat poimenovan ravno z izrazom civilno-vojaško sodelovanje (Civil–Military Cooperation = CIMIC).

Obravnavanje civilno-vojaškega sodelovanja ima svoje pomanjkljivosti, saj do sedaj še ni bila sprejeta neka skupna, splošno priznana definicija. Pojem CIMIC se namreč pojavlja v zelo različnih konceptih, pomenih in interpretacijah. Pojavlja se tudi vprašanje razlike med civilno-vojaškimi razmerji (Civil–Military Relations = CIMIR) in civilno-vojaškim sodelovanjem (Civil–Military Cooperation = CIMIC). Po navadi predstavljajo civilno-vojaška razmerja od civilno-političnega nadzora nad vojsko do vseh možnih oblik interakcije med vojsko in širšo družbo. Nekatere organizacije, kot npr. Nato, pojmujejo civilno-vojaško sodelovanje kot del civilno-vojaških razmerij, medtem ko nekatere druge organizacije pravzaprav ne delajo razlike med tema dvema pojmomoma. Po Petru Rehseju pa se CIMIC pojavlja predvsem v teh dveh kontekstih:

1. CIMIC kot enakovreden pojem civilno-vojaškim razmerjem (CIMIR), ki predstavlja splošno poimenovanje za vse oblike interakcije in točke kontakta med civilnimi organizacijami in vojsko.
2. CIMIC kot vojaška doktrina in del civilno-vojaških razmerij (CIMIR).

Mednarodna skupnost je kaj kmalu spoznala problem uporabe civilno-vojaškega sodelovanja kot splošnega pojma in je zato ubrala drug pristop – pristop konceptualizacije in indoktrinacije civilno-vojaškega sodelovanja. To lahko razumemo kot posledico vedno večje participacije Nata v operacijah v podporo miru. Delovanje Nata na Balkanu je pokazalo potrebo po skupni Nato CIMIC doktrini. Nato je zato razvil postopke in vojaške doktrine, ki so redefinirale civilno-vojaško sodelovanje.

Natova definicija civilno-vojaškega sodelovanja se glasi: civilno-vojaško sodelovanje je usklajevanje in sodelovanje v podpori misije med poveljnikom Natovih sil in civilnimi akterji, vključujoč nacionalno populacijo in lokalne avtoritete, kot tudi mednarodne, nacionalne in nevladne organizacije in agencije (AJP-9 2003: 1-1). Ker je Natova definicija zelo splošna, je pomembno pogledati, kako Nato določi namen civilno-vojaškega sodelovanja. Osnovni namen CVS je vzpostaviti dobre odnose med zgoraj navedenimi akterji (NO, MO, lokalno oblastjo, prebivalstvom, nosilci CVS in ostalimi). Sekundarni ali dolgoročni cilj CVS pa je vzpostaviti pogoje za doseg ciljev misije (MC 411 (Nato Military Policy on Civil – Military Co-Operation (CIMIC)), 2001: 3).

Največkrat uporabljena je definicija ZDA, ki civilno-vojaško sodelovanje opredeli kot aktivnosti poveljnika za vzpostavitev, vzdrževanje, vplivanje ali uporabo odnosov med vojaškimi silami in civilnimi avtoritetami z namenom pospešiti vojaške operacije in konsolidirati dosežene operativne cilje (Pollick 2000: 1).

Podobna tema dvema definicijama je tudi angleška definicija: civilno-vojaško sodelovanje predstavlja vse ukrepe, izvedene med vojaškim poveljnikom in nacionalnimi avtoritetami – vojaškimi in civilnimi, ki zadevajo odnose med vojaškimi silami, nacionalno vlado in civilno populacijo na območju, kjer delujejo vojaške sile v miru, krizah ali vojni. Taki ukrepi lahko vsebujejo tudi sodelovanje med vojaškimi poveljniki, nevladnimi organizacijami, mednarodnimi agencijami, organizacijami in avtoritetami (CEX Wiking 1999: 1).

Oddelek OZN za mirovne operacije (The UN Department of Peacekeeping Operations – DPKO) civilno-vojaško sodelovanje definira kot sistem komunikacije in sodelovanja, ki vključuje izmenjavo informacij, pogajanja, vzajemno podporo, skupno načrtovanje in preprečevanje konfliktov med pripadniki OS, humanitarnimi organizacijami in drugimi agencijami ter lokalnim okoljem z namenom dosege skupnih ciljev (UNOMIG 2007).

Evropska unija definira civilno-vojaško sodelovanja takole: civilno-vojaško sodelovanje je koordinacija in kooperacija med izvajalci operacije kriznega odzivanja EU in zunanjimi akterji (narod, lokalne oblasti, mednarodne, vladne in nevladne organizacije) z namenom podpirati cilje misije (European Union 2002: 8).

Če bolj natančno pogledamo te definicije, lahko iz njih razberemo tri glavne karakteristike; prvič, CIMIC kot pojem se nanaša na vojaško operacijo in ne na civilno-vojaško sodelovanje kot takšno, vojaški cilj namreč ostaja primarni, drugič, CIMIC ne kaže direktno na preskrbovanje nevladnih in mednarodnih organizacij s humanitarno pomočjo in tretjič, te definicije nakazujejo na to, da je CIMIC pravzaprav taktična doktrina in ne strategija. Strategija vojaške operacije lahko stremi k stabilnosti in

zmanjšanju varnostnih tveganj za prebivalstvo na območju operacije, CIMIC pa je tu uporabljen kot orodje za doseganje teh ciljev. Nato zato priznava CIMIC kot enega ključnih faktorjev za uspešen zaključek vojaške operacije. CIMIC je zato bolj integriran del poveljevalne strukture in neka splošna vojaška strategija kot pa samostojna aktivnost.

3.2 Mirovne operacije (Peace Operations)

Mirovne operacije (angl. Peace Operations) v najširšem pomenu besede razumemo kot vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru. Mirovne operacije so sredstvo zunanje politike vse od začetka devetnajstega stoletja, razmahnile so se po drugi svetovni vojni, nov pomen in zagon pa so dobile po koncu hladne vojne, oziroma po letu 1989. Mirovne operacije postajajo ena od najbolj opaznih varnostnih aktivnosti OZN, čeprav mnoge operacije še vedno potekajo izven njenega okvira (Jelušič 2005: 12).

Mirovne operacije so dejavnosti preprečevanja, zadrževanja, umirjanja in prenehanja sovražnosti tako v posamezni državi kot med njimi, organizirane v OZN z namenom preprečiti izbruh konfliktov, vzpostavljati, vzdrževati in izgrajevati mednarodni mir in varnost. Tovrstna dejavnost OZN je dejansko nenasilna, saj je njeno glavno orožje miroljubno posredovanje za ohranitev miru, ki temelji na načelih objektivnosti in neopredeljenosti za nobeno od sprtih strani (Grizold 1999: 44).

3.2.1 Operacije v podporo miru (Peace Support Operations)

V svetu in tudi v Sloveniji ni enotne terminološke opredelitve operacij, ki se izvajajo v obliki operacij preventivne diplomacije oziroma preprečevanja konfliktov, vzpostavljanja, vzdrževanja, vsiljevanja in gradnje mednarodnega miru, varnosti in stabilnosti na podlagi VI., VII. ali VIII. poglavja Ustanovne listine Združenih narodov.

Uporabljata se dva glavna pojma, ki obsegata vse navedene tipe operacij, in sicer mirovne operacije in operacije v podporo miru (Pipenbaher 2005: 17).

Izraz operacije v podporo miru je stopil v veljavo, ko so se aktivnosti nekdanjih tradicionalnih mirovnih operacij za ohranjanje miru v okviru OZN, v katerih so pretežno sodelovale vojaške sile, razširile na vrsto nevojaških akterjev oziroma organizacij ter novih aktivnosti, zlasti policijskega, političnega, diplomatskega in gospodarskega značaja. Izraz operacije v podporo miru vključuje aktivnosti civilnih in vojaških organizacij za vzpostavitev miru ter preprečitev trpljenja človeštva. Izraz se porablja zlasti v Natovem okolju, kjer sodijo operacije v podporo miru med operacije izven 5. člena Severnoatlantske pogodbe, zapisane so v Natovem doktrinarnem dokumentu Allied Support Operations – 3.4.1 z naslovom Peace Support Operations (Jelušič 2005: 13).

Operacija v podporo miru v vsebinskem in funkcionalnem smislu pomeni raznovrstne oblike mehanizmov, ukrepov, aktivnosti in drugih prizadevanj sistema kolektivne varnosti, ki jih na podlagi mandata Združenih narodov oziroma Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi v okviru ter kot sestavni del razvijajočih se koherentnih sistemov in mehanizmov kriznega upravljanja ter odzivanja izvajajo mednarodne vojaške in civilne strukture držav pošiljateljic (Pipenbaher 2005: 18–19).

4. UREDITEV CIVILNO-VOJAŠKEGA SODELOVANJA V NATU

V prejšnjem poglavju sem že na kratko razložila, kako se je pojem civilno-vojaško sodelovanje (Civil–Military Cooperation – CIMIC) iz splošnega pojmovanja za kakršno koli interakcijo med vojsko in civilnim okoljem razvil v vojaško doktrino. Da bi razumeli Natovo percepcijo civilno-vojaškega sodelovanja, si moramo поблиže pogledati razvoj Nata iz obrambnega zavezništva v glavno orodje evro-atlantske zunanje politike, ki se je začel s koncem vzhodno-zahodnega bloka.

S koncem hladne vojne se je Nato soočil s krizo legitimnosti. Padec Berlinskega zidu, razkroj Sovjetske zveze in razpustitev Varšavskega pakta leta 1991 so pomenili, da

nekdanji sovražnik zavezništva ne obstaja več. Natova primarna vloga obrambnega zavezništva, usmerjenega na nekdanje komunistične države, je bila postavljena pod vprašaj.

Kot rezultat tega je organizacija sprejela svoj prvi politični Strateški koncept na srečanju članic Nata v Rimu leta 1991. Z različnimi orodji, kot so npr. Partnerstvo za mir (PzM) in Evroatlantski partnerski svet je Nato ustvaril mrežo držav članic, držav bivših članic Varšavskega pakta in nepridruženih članic, kar mu je dalo nov razlog za obstoj.

Nadaljnje spremembe geopolitičnega okolja v devetdesetih so zahtevale nujne spremembe zavezniške strategije. Jeseni leta 1997 je Nato revidiral Strateški koncept, ki pa je bil dokončno potrjen šele leta 1999 v Washingtonu na srečanju predsednikov držav in vlad. Novi strateški koncept, dopolnjen z dodatnimi določili, je predstavljal prenovljeno zavezništvo, ki bo kos novim nalogam 21. stoletja.

Eno glavnih vprašanj je bilo, ali naj Nato sodeluje v operacijah na območjih izven meja držav članic zveze Nato («out of area» operations). Vojna na Balkanu je prispevala k Natovi novi samozaznavi. Kajti vojna v Evropi v neposredni bližini večine članic Nata z vsem njenim ogromnim človeškim trpljenjem in neprestano medijsko pokritostjo je zavezništvu predstavljala moralni izziv. Neučinkovitost posredovanja ZN pri tragediji v Srebrenici je le tlakovala pot Natovemu delovanju na Balkanu. Namestitev sil IFOR-ja je predstavljalo prvo v vrsti misij «out of area». IFOR predstavlja začetno pozicijo, s katere se je Nato razvil v vodilno večnacionalno institucijo na področju preprečevanja konfliktov in operacij v podporo miru.

Operacije izven 5. člena Washingtonske pogodbe so postale glavna naloga zavezništva, kar se odraža tudi v Strateškem konceptu iz leta 1999 (SC 99). To je bil dokaz, da spremenjeno geopolitično okolje zahteva širši pristop k varnosti.

Zavezništvo izvaja širši pristop k varnosti, ki prepoznava pomen političnih, ekonomskih, socialnih in okoljskih dejavnikov, poleg nepogrešljive obrambne dimenzije (Strateški koncept Nata 1999: 3).

To pa hkrati pomeni, da se evro-atlantska skupnost srečuje s celo vrsto kompleksnejših tveganj: pojav novih groženj evro-atlantskemu miru in stabilnosti vključno z etničnimi konflikti, ekonomskimi krizami, razpadi političnih ureditev in širjenjem orožij za množično uničevanje (Strateški koncept Nata 1999: 4).

Strateški koncept iz leta 1999 izpostavlja dragocene izkušnje z Balkana. IFOR in SFOR sta dokaza, da je zavezništvo sposobno delovati izven 5. člena. Čeprav je kolektivna obramba še vedno jedro strategije, pa koncept poudarja potrebo po silah, ki bi delovale izven ozemlja članic Nata pri razreševanju konfliktov in kriz.

V desetih letih je Natu uspel strateški preobrat iz obrambnega zavezništva v zavezništvo, ki je usmerjeno v obrambo skupnih interesov in je učinkovito ter bistveno orodje evro-atlantske zunanje politike. Resolucija iz vrha v Madridu 2003 nedvomno kaže Natovo voljo delovati ne le v Evropi, ampak tudi drugod po svetu. Vendar pa nedavni razvoj dogodkov vojne v Iraku kaže tudi omejitve zavezništva, ki je sestavljeno iz velikega števila igralcev.

4.1 Razvoj Natove doktrine

Izkušnje misij IFOR-ja in SFOR-ja v Bosni in Hercegovini so bile bistvenega pomena za razvoj Natove doktrine o civilno-vojaškem sodelovanju. Do leta 1995 civilno-vojaškemu sodelovanju niso dajali večjega pomena. Pomenilo je le nekaj več kot logistični izziv (AJP-9 2001: 101).

Pod mandatom Resolucije 1031 Združenih narodov se je decembra 1995 začela mednarodna misija IFOR pod vodstvom Nata. IFOR-jeva glavna odgovornost je bila implementacija vojaških aspektov iz Daytonске mirovne pogodbe. Na začetku so bili

odnosi z nevojaškimi organizacijami še dobri. IFOR je pomagal Visokemu komisarju ZN za begunce, Mednarodnemu odboru Rdečega križa in polmeseca. Do spomladi leta 1996 je IFOR uspel vzpostaviti varno okolje. To je bilo bistveno za implementacijo civilnih aspektov mirovnega dogovora. Nevojaške organizacije so lahko začele z delom. Istočasno pa se je IFOR vedno bolj vključeval v humanitarno podporo, volitve na državni ravni, dolgoročne projekte in rekonstrukcijo infrastrukture.

Ta preobrat v nalogah IFOR-ja je pokazal potrebo po doktrini o civilno-vojaškem sodelovanju kot tudi po posebnih silah za civilno-vojaško sodelovanje, ki bi bile v pomoč Natovim poveljnikom v operacijah v podporo miru kot tudi v operacijah izven 5. člena. Kmalu po začetku misije IFOR je bil v poveljstvu SHAPE ustanovljen oddelek za civilno-vojaško sodelovanje. Ta je bil zadolžen za zahteve urjenja in za pripravo učnih načrtov. Leta 1997 je Vojaški odbor sestavil dokument MC-411 Nato CIMIC. V začetku leta 1998 pa je SHAPE razvil direktivo CIMIC 2000, ki je od tedaj naprej predstavljala podlago za vse nadaljnje načrte in izvedbe.

Kadrovska struktura sil za civilno-vojaško sodelovanje (Civil Military Task Force – CMTF) je bila še en dejavnik, ki je prispeval k razvoju Natove doktrine o civilno-vojaškem sodelovanju. CMTF so bile oblikovane za podporo IFOR-ju in SFOR-ju v Bosni in Hercegovini, večino osebja pa so prispevale Združene države Amerike. Ker pa so hotele biti evropske članice bolj vključene v »novi« Nato, je bilo to neravnovesje treba odpraviti. Cilj je bil 50-odstotna udeležba drugih članic poleg ZDA. Vendar pa je evropskim članicam primanjkovalo usposobljeno osebje, zato je poveljstvo SHAPE začelo izvajati usposabljanja za civilno-vojaško sodelovanje in kmalu se je CMTF prestrukturiral v CIMIC Task Force (CIMIC TF), v katerem so imeli Evropejci znatno večji delež osebja.

Strateški koncept iz leta 1999 se eksplicitno nanaša na civilno-vojaško sodelovanje in poudarja pomen le-tega za uspešno dokončanje vojaške operacije:

»Interakcija med zavezniškimi silami in civilnim okoljem (tako vladnim kot nevladnim), v katerem delujejo, je ključna za uspeh operacije. Civilno-vojaško sodelovanje je v

medsebojni odvisnosti: vojaška sredstva so vedno bolj namenjena le za podporo civilnim oblastem, hkrati pa je civilna podpora vojaški operaciji pomembna za logistiko, komunikacijo, medicinsko oskrbo in javne zadeve. Sodelovanje med zavezniškimi vojaškimi in civilnimi telesi bo zato ostalo bistvenega pomena.«

Kot odziv na spremenjeno mednarodno okolje se je Nato pripravil na svoje nove naloge. Še posebej zaradi izkušenj z Balkana je zavezništvo začutilo potrebo po usklajeni in institucionalizirani politiki CIMIC. Operacije izven ozemlja članic Nata na ozemljih, kjer se vojaške sile niso mogle zanesti na tam delujoče civilne institucije in infrastrukturo, predstavljajo še večji in drugačen izziv. In ravno pri srečevanju s takimi izzivi igra razvoj civilno-vojaškega sodelovanja veliko vlogo.

4.2 Predstavitev Natovih doktrin o civilno-vojaškem sodelovanju

Ključna dokumenta, ki urejata področje civilno-vojaškega sodelovanja v Natu, sta dokument MC-411/1 in AJP-9 (Allied Joint Publication). Julija 2001 je Severnoatlantski svet sprejel spremenjeni dokument MC 411/1. Namen tega dokumenta je vzpostavitev Natove vojaške doktrine o civilno-vojaškem sodelovanju, dokument AJP-9 pa daje izhodišča za načrtovanje in izvajanje civilno-vojaškega sodelovanja za podporo v operacijah, vključujoč Natove vojaške sile. Dokument AJP-9 so do leta 2002 priznale vse članice Nata.

MC 411/1:

Po tem dokumentu ni vsako sodelovanje med civilnimi organizacijami in vojsko definirano kot civilno-vojaško sodelovanje (CIMIC – Civil-Military Cooperation). Civilno-vojaško sodelovanje je del civilno-vojaških razmerij (CIMIR – Civil Military Relations). Postavi se vprašanje, kateri so še drugi elementi civilno-vojaških razmerij in kako jih Nato razlikuje od civilno-vojaškega sodelovanja. Doktrina MC 411/1 prepoznava tri dodatne dele civilno-vojaških razmerij: civilno krizno načrtovanje (Civil Emergency Planning – CEP), vojaška pomoč v humanitarnih krizah (Military Assistance

in Humanitarian Emergencies – MAHE) in podpora države gostiteljice (Host Nation Support – HNS).

Civilno krizno načrtovanje (Civil Emergency Planning – CEP) se nanaša na zaščito in podporo domačemu prebivalstvu v primeru vojne. Te dejavnosti niso civilno-vojaško sodelovanje (CIMIC). **Vojaška pomoč v humanitarnih krizah** se nanaša na primere, ko so vojaške sile v uporabi in pod vodstvom civilne organizacije. Če pomoč ni del Natove vojaške operacije, potem se to ne smatra kot CIMIC. To je npr. v primeru naravnih nesreč in drugih kriz. Pomoč, ki pa se zahteva v podporo vojaški operaciji, pa je civilno-vojaško sodelovanje. Na splošno lahko rečemo, da Natova doktrina o civilno-vojaškem sodelovanju definira vojaško sodelovanje v nalogah, ki so nevojaške narave. **Podpora države gostiteljice** (Host Nation Support – HNS) pa se nanaša na podporo države, v kateri ali iz katere se misija izvaja. Med podporo države gostiteljice in civilno-vojaškim sodelovanjem obstaja le tanka meja, kajti v doktrini je zapisano, da HNS skrbi za civilno in vojaško pomoč v obliki materialne, storitvene, administrativne podpore silam, CIMIC pa poskrbi za koordinacijo in povezovanje s civilnimi viri. Civilno-vojaško sodelovanje torej ni enako podpori države gostiteljice, ampak se med seboj dopolnjujeta.

Razlikovanje civilno-vojaškega sodelovanja od preostalih delov civilno-vojaških razmerij nam torej pokaže, kako ozko definira Nato civilno-vojaško sodelovanje. Po Natu ima civilno-vojaško sodelovanje čisto podporno funkcijo, ki pomaga do uspešnega zaključka vojaške operacije.

4.3 Funkcije civilno-vojaškega sodelovanja

Kot smo že omenili, je civilno-vojaško sodelovanje podporni in integralni del operacij. Da bi zagotovili podporo na najboljši možni ravni, doktrina razlikuje naloge CIMIC na treh različnih ravneh življenjskega cikla operacije:

- a) Pripravljalna faza (pre-operational): pripadnikom civilno-vojaškega sodelovanja se predstavi stanje na območju misije, značilnosti civilnega prebivalstva, politična in kulturna zgodovina ... Priprave vključujejo tudi izobraževanje in usposabljanje.

- b) Operativna faza (operational): glavna naloga civilno-vojaškega sodelovanja je zagotoviti sodelovanje na območju misije s ciljem omogočiti poveljniku misije doseg z zastavljenih ciljev.
- c) Faza tranzicije (transitional): v zadnji fazi pa sledi predaja vseh civilnih zadev v roke priznanih, zakonsko postavljenih oblasti.

Nato deli naloge civilno-vojaškega sodelovanja glede na tri bistvene funkcije:

1. Civilno-vojaško povezovanje
2. Podpora civilnemu okolju
3. Podpora silam.

Civilno-vojaško povezovanje teži k vzpostavitvi potrebne koordinacije s civilnimi telesi za pomoč in podporo načrtovanju in izvajanju operacije. Koordinacija bi namreč morala biti vzpostavljena, še preden se operacija dejansko začne. Namen civilno-vojaškega povezovanja je zagotoviti pripravljenost in sposobnost zavezništva, da se pravilno in pravočasno odziva. Vzpostavitev, razširitev in ohranitev koordinacije so predpogoj za ostale funkcije civilno-vojaškega sodelovanja. Še ena naloga civilno-vojaškega povezovanja pa je vzdrževati podporo prebivalstva, mednarodnih in nevladnih organizacij.

Podpora civilnemu okolju se nanaša na interakcijo s civilnimi telesi med vojaško operacijo. V operacijah je potrebno ogromno vojaške podpore, na primer v obliki informacij, materiala in opreme, komunikacij in transportne opreme. Nato se zaveda vedno bolj zabrisane meje med civilnimi in vojaškimi nalogami. Vendar pa je izrecno poudarjeno, da morajo pri odločanju o podpori v obzir vzeti politične, civilne in vojaške dejavnike in da mora odločanje potekati na najvišji možni ravni. V doktrini pa je tudi zapisano, da se bo to dejansko upoštevalo le takrat, ko bo to nujno potrebno za dokončanje vojaške misije.

Podpora silam se ukvarja s situacijami, ki zahtevajo civilno pomoč silam. Odstavek 106c v dokumentu AJP-9 poudarja, da se je treba v okoliščinah delne odvisnosti od dejavnikov, kot je civilna podpora, izogibati civilnemu nadzoru vojaške operacije.

Če povzamemo: funkcija civilno-vojaškega sodelovanja je vzpostaviti najboljše možne pogoje za izvajanje vojaške operacije in zmanjšati zunanje motnje, ki bi lahko ogrozile izvajanje operacije.

4.4 Odnos s humanitarnimi akterji

Natova doktrina o civilno-vojaškem sodelovanju predpostavlja sodelovanje z različnimi akterji. Vedno znova poudarja tudi raznolikost civilnih organizacij in agencij, s katerimi morajo vojaške sile sodelovati. Poudarja pa tudi to, da je bistvenega pomena za osebje civilno-vojaškega sodelovanja, da popolnoma razume mandat, vlogo, strukturo, metode in načela teh organizacij za vzpostavitev dobrih odnosov. Nato razlikuje med štirimi tipi civilnih organizacij in daje naslednje definicije le-teh:

1. Mednarodne organizacije (MO, angl. International Organisations ali IO): za mednarodne organizacije je značilno, da so ustanovljene na podlagi medvladnih dogovorov in delujejo na mednarodni ravni. V doktrini sta posebej omenjeni Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Organizacija Združenih narodov (OZN) ter znotraj nje OCHA, WFP, UNICEF, UNHCR. V to skupino glede na svojo edinstveno vlogo spadata Mednarodni odbor Rdečega križa in Gibanje rdečega meseca (ICRC). To sicer ni bilo ustanovljeno na podlagi kakega mednarodnega dogovora, ampak opravlja svojo vlogo na podlagi Ženevskih konvencij.
2. Nevladne organizacije (NO, Non-Governmental Organisations ali NGO): opredeljene so kot prostovoljne organizacije, ki delujejo neodvisno od vlad, mednarodnih organizacij in tržnih interesov. Te se še naprej delijo na organizacije z mandatom (so uradno priznane od vodilne organizacije v krizi in imajo pooblastila za delovanje) in organizacije brez mandata (nimajo uradnega priznanja in pooblastil za delovanje, delujejo kot privatne družbe).

3. Mednarodne in nacionalne donatorske agencije: v to skupino spadajo tiste nacionalne in mednarodne organizacije, ki so odgovorne za financiranje, nadziranje in ocenjevanje razvojnih programov. Primeri so ECHO, USAID in DFID.

4. Ostale skupine;

- a) civilne razvojne agencije: v to skupino Nato šteje vse civilne organizacije, katerih glavna naloga je rekonstrukcija in zagotovitev tehnične pomoči. Naloga civilno-vojaškega sodelovanja je v tem primeru torej skupaj z lokalnimi oblastmi ugotoviti rekonstrukcijske potrebe in jih posredovati pristojni organizaciji.
- b) agencije za človekove pravice in demokratizacijo: sem spadajo UNHCR, ODHIR in OVSE.

Nato računa na raznolikost civilnih akterjev in s tem tudi na komplikacije, ki izhajajo iz različnih kultur in mandatov organizacij in nasprotij med vojaškimi in civilnimi organizacijami. Na splošno pa Natova doktrina o civilno-vojaškem sodelovanju določa, da morajo biti pri načrtovanju in izvajanju operacije upoštevani socialni, politični, kulturni, verski, ekonomski, ekološki in humanitarni dejavniki.

Doktrina AJP-9 omenja več principov za civilno-vojaška razmerja. Da bi civilno-vojaško sodelovanje potekalo na najboljši možni ravni, omenja doktrina predvsem načelo transparentnosti in komunikacije. Biti transparenten, torej kazati svojo sposobnost in kompetentnost, vzbudi medsebojno zaupanje. Komunikacija pa bi morala biti odprta in konstantna. Odgovornost in odločanje bi moralo temeljiti na načelih konsenza in deljene odgovornosti. Deljena odgovornost priznava različne etose, strukture in delovne prakse. Dogovor o skupnih ciljih bi moral voditi tudi k dogovorjeni delitvi odgovornosti. Nato išče dogovore na podlagi konsenza za doseganje najboljših možnih rezultatov.

Doktrina AJP-9 daje še dodatna navodila. V 203. odstavku so poveljniki sil v operaciji opozorjeni na učinek vojaških akcij na civilne cilje. Naročeno jim je, naj iščejo ravnotežje med vojaškimi in civilnimi zadevami. Pomembno je dejstvo, da Nato izrecno

pravi, da civilno-vojaško sodelovanje ne pomeni niti vojaške kontrole nad civilnimi organizacijami niti obratno. Nato torej zahteva civilno pomoč vojaškim silam.

»Vojska bo pogosto zahtevala dostop do civilnih virov. V takšnih okoliščinah se je treba poskusiti izogniti negativnemu učinku na lokalno prebivalstvo, ekonomijo, okolje, infrastrukturo ali delo humanitarnih organizacij.« (Nato MC 411/1, 2001: 5)

Očitno je, da so v kakršnih koli okoliščinah vojaški cilji še vedno najpomembnejši. Vendar pa Nato ne zahteva nadzora nad civilnimi telesi in je uvideven do položaja civilnih organizacij. Do katere mere pa bo uvideven v posamezni operaciji, pa ne more biti določeno v nobeni doktrini.

4.5 Vojaška humanitarna dejavnost

Na splošno Natova doktrina CIMIC poudarja, da je zavezništvo odgovorno le za naloge, povezane z varnostjo. Ravno dejavnosti Nata na Balkanu pa so pokazale, kako zelo je pomembna podpora civilnim organizacijam. IFOR, kasneje pa še uspešnejši SFOR, so podpirala civilna telesa na različnih področjih. SFOR je celo imel mandat mednarodne skupnosti za sodelovanje pri implementaciji civilnih aspektov Daytonске mirovne pogodbe. Pomoč je obsegala vse od humanitarne podpore, nacionalnih volitev, dolgoročnih projektov do rekonstrukcije infrastrukture. V nadaljevanju pa doktrina izpostavi problem zamešanja vlog vojske in civilnih teles z izjavo, da bodo uporabljeni vsi možni ukrepi za izognitev nasprotnim učinkom in ogrožitvi nevtralnosti humanitarnih organizacij.

Nato tudi priznava, da se lahko v vojaški operaciji pojavijo take okoliščine, v katerih mora vojska prevzeti naloge, ki so običajno v pristojnosti civilnih organizacij, pa jih le-te iz kakršnega koli razloga ne morejo opraviti. Postavi se vprašanje, v katerih okoliščinah naj se vojska angažira v humanitarnem sektorju in po katerih načelih naj izvaja te naloge. Prevezem nevojaških nalog Nato svetuje izključno v izjemnih okoliščinah:

V izjemnih okoliščinah se lahko od vojske zahteva, da ta prevzame naloge, ki bi jih običajno morala izvajati neka civilna avtoriteta, organizacija ali agencija. Te naloge vojska prevzame le takrat, ko primerno civilno telo ni prisotno, je nesposobno izvesti to nalogo ali pa bi opravljanje naloge lahko povzročilo nesprejemljiv vakuum. Vojska mora zato biti pripravljena in mora nalogo sprejeti, če tako od nje zahteva za to pristojna civilna avtoriteta, dokler je ni pripravljena sprejeti druga civilna avtoriteta, organizacija ali agencija (MC 411/1 2001: 15).

Zelo pomembno je, da je Nato sposoben prevzeti tudi nevojaške naloge v primeru, da letih ne more opraviti civilna organizacija, ker v nasprotnem primeru to lahko povzroči nesprejemljiv vakuum, ki ga ne more zapolniti nobena druga civilna organizacija. Če Nato ne bi sprejel teh humanitarnih nalog, bi to lahko ogrozilo lokalno prebivalstvo, obstajati pa mora tudi načrt prenosa teh nalog na za to pristojne civilne avtoritete takoj, ko je to mogoče.

* * *

Natova vloga in status sta se v zadnjih desetih letih močno spremenila. Bivše zavezništvo za zastraševanje nasprotnega vzhodnega bloka se je preobrazilo v močnega in svetovnega ključnega igralca v areni operacij v podporo miru. To je rezultat oz. posledica Natove nove percepcije varnosti, ki se kaže tudi v strukturni preureditvi. Zavezništvo je postalo učinkovito orodje zahodne zunanje politike za odzivanje na tako imenovane nove grožnje.

Izkušnje Natovih prvih vojaških operacij izven svojega ozemlja, torej na Balkanu, so pokazale potrebo po enotnem in jasno definiranim usmerjanju civilno-vojaških odnosov. Balkan je torej zibelka doktrine o civilno-vojaškem sodelovanju. Čeprav uporaba doktrine ni omejena le na operacije v podporo miru, pa je nastanek te doktrine v bližnji povezavi z izkušnjami misij IFOR in SFOR.

V Natovi doktrini o civilno-vojaškem sodelovanju so omenjene tudi skrbi humanitarne skupnosti. Nato se namreč zaveda težav, ki jih povzroča vedno manjše razločevanje med vojaškimi in humanitarnimi nalogami. Priznava tudi, da mora med humanitarnim in vojaškim delom obstajati neka distanca. Doktrina jasno poudarja potrebo po zavedanju razlik v pristojnosti in tudi v kulturah.

CIMIC je taktična doktrina, ki se ukvarja s podporo humanitarnim akterjem ali pa s prevzemom nalog s humanitarno vsebino. Treba pa je razumeti, da to ni primarni cilj civilno-vojaškega sodelovanja. Nato jasno izraža svoj namen ravnati se po načelu »prednosti misije«. CIMIC služi predvsem kot bojna podporna funkcija. Nato uporablja zelo ozko interpretacijo. Aktivnosti, katerih neposredna naloga je pomoč za uspešno dokončanje vojaške operacije, se smatrajo kot del civilno-vojaškega sodelovanja. CIMIC je oblikovan, da vzdržuje in zagotavlja najboljšo možno podporo, priznavanje in sprejemanje vojaške misije in da hkrati čimbolj zmanjša zunanje negativne vplive na operacijo. Ne sme pa CIMIC prevzeti nadzora nad civilnimi telesi. Nato verjame, da je visoka stopnja sprejetosti pri lokalnem prebivalstvu in lokalnih oblasteh bistvenega pomena za uspeh operacije. V tem smislu možne humanitarne naloge niso sicer glavnega pomena, so pa zelo pomembne v širšem okviru sprejemljivosti misije.

Na splošno mora biti vojaška podpora za implementacijo civilnih nalog opravljena istočasno kot civilna telesa. Le v izjemnih okoliščinah, ki morajo ustrezati točno določenim kriterijem, Nato svetuje neposredno izvajanje humanitarnih dejavnosti. Zavezništvo namreč ne teži k temu, da bi postalo humanitarni akter, ampak kot svojo bistveno dejavnost še vedno smatra izvajanje nalog, povezanih z varnostjo. Vsekakor pa je treba omeniti dejstvo, da imajo nadzor nad vojsko politiki. Vojska je orodje politike in zato je tudi odvisna od nje. Če ima torej politika kakršno koli korist od tega, da vojsko vplete v humanitarne dejavnosti, morda kot sredstvo za vzdrževanje javne podpore, se bo Nato temu težko izognil.

5. MEDNARODNI ODBOR RDEČEGA KRIŽA IN CIMIC

V tem poglavju bom analizirala položaj Mednarodnega odbora Rdečega križa na področju civilno-vojaškega sodelovanja. Mednarodni odbor Rdečega križa je namreč definiral nekaj področij, kjer naj bi bilo sodelovanje z vojsko potrebno, in je tudi določil načela tega sodelovanja. Ta organizacija ima razdelane tri različne strategije, kako se odzivati na povečano nujnost sodelovanja z vojsko.

Mednarodni odbor Rdečega križa ima edinstveno vlogo v mednarodni skupnosti. Je zasebna humanitarna organizacija, ki ima čisto poseben status.

Mednarodni odbor Rdečega križa je nepristranska, nevtralna in neodvisna organizacija, katere ekskluzivno humanitarno poslanstvo je zavarovati življenja in dostojanstvo vojnih žrtev in žrtev notranjega nasilja in jim zagotoviti pomoč. Usmerja in koordinira mednarodne aktivnosti pomoči, ki jih gibanje opravlja v času krize. Trpljenje poskuša preprečevati tudi s promocijo humanitarnega prava in univerzalnih humanitarnih načel. (ICRC Mission Statement 2003: 5)

Organizacija je formalno priznana v Ženevskih konvencijah in Dodatnih protokolih. Zato ima ekskluzivno vlogo varuha mednarodnega humanitarnega prava. Mednarodni odbor Rdečega križa je s svojim delovanjem utrdil pot mnogim drugim nevladnim organizacijam. Igra pa tudi glavno vlogo pri postavljanju standardov za aktivnosti humanitarne skupnosti in pri širjenju humanitarnih načel.

5.1 Razumevanje civilno- vojaškega sodelovanja

Mednarodni odbor Rdečega križa v nasprotju z več drugimi humanitarnimi akterji razlikuje med pojmom civilno-vojaško sodelovanje (CIMIC) in civilno-vojaška razmerja (CIMIR). Organizacija se zaveda nejasne interpretacije civilno-vojaškega sodelovanja. Po njeni interpretaciji je civilno-vojaško sodelovanje predvsem vojaška funkcija. Zato MORK pojem CIMIC (civilno-vojaško sodelovanje) uporablja le takrat, ko se nanaša na

doktrino Nata ali EU . S pojmom civilno-vojaško sodelovanje pa opisuje tudi svoje odnose z vojsko. Če pogledamo publikacije Rdečega križa, je še vedno opazno mešanje pojmov CIMIC in CIMIR, zato bi bila zaželena še nadaljnja diferenciacija.

5.2 Vojaška humanitarna dejavnost

Kadar gre za ocenjevanje neposrednega vojaškega sodelovanja v humanitarnih nalogah, Rdeči križ (RK) razlikuje med sodelovanjem v postkonfliktnem obdobju in med samim konfliktom.

RK ima nekaj zadržkov glede sodelovanja vojske v postkonfliktnih situacijah. Ko izgine strah pred povezanostjo z eno od vojskujočih se strani, ni izključeno niti direktno vojaško dostavljanje pomoči. Hkrati pa RK poudarja, da lahko tesno sodelovanje vojske s humanitarnim delom v primeru obnovljene sovražnosti predstavlja težavo.

V humanitarnem okolju operacij v podporo miru na konfliktnih območjih ima RK poseben položaj, saj reflektira skrbi celotne humanitarne skupnosti.

Z namenom izogniti se temu, da bi lokalne oblasti in prebivalstvo povezovalo humanitarno dejavnost s političnimi in vojaškimi cilji, RK nasprotuje kakršnemu koli neposrednemu sodelovanju vojske v humanitarnih dejavnostih. RK zato teži k jasnemu razlikovanju med naravo operacij v podporo miru in med humanitarnimi dejavnostmi.

Usmerjevalni komite za humanitarno odzivanje (The Steering Comitee for Humanitarian Response – SCHR), ki je koalicija devetih največjih humanitarnih organizacij, katere član je tudi Mednarodni odbor RK, je bolj natančno formuliral položaj vojaškega sodelovanja v humanitarni pomoči. SCHR razlikuje med neposrednim vojaškim sodelovanjem v »splošnih okoliščinah« in v »izjemnih okoliščinah«.

Splošne okoliščine so definirane kot situacije, kjer pristojne humanitarne organizacije delujejo na določenem področju in zadostijo trenutnim humanitarnim potrebam. SCHR

trdi, da v takih primerih ni niti primerno niti potrebno, da bi vojska sodelovala na humanitarnem področju. Izrecno se to nanaša na situacije, kjer nacionalni vojaški kontingenti mirovnikov delujejo na hitro učinkovitih projektih, kot so npr. manjši infrastrukturni projekti. Projekti te vrste so ponavadi izvedeni le zaradi mednarodne publicitete in psiholoških razlogov, da bi obdržali javno podporo misiji in da bi izboljšali moralo osebja misije. SCHR trdi, da so te aktivnosti namenjene le temu, da zagotovijo uspeh vojaške misije in nanje ne moremo gledati kot na humanitarne. SCHR torej nasprotuje vpletenosti vojske v takšnih okoliščinah.

Izjemne okoliščine so definirane kot situacije, kjer humanitarne agencije nimajo sredstev in/ali logističnih kapacitet za odzivanje na trenutne humanitarne grožnje. Te situacije se pojavijo kot kombinacija npr. nenadnega velikega vala beguncev, kar pusti humanitarni organizaciji le malo časa za ukrepanje. V takšnih okoliščinah vojaško sodelovanje v humanitarni pomoči sicer ni idealno, je pa sprejemljivo, da zapolni praznino, dokler naloge ne prevzame za to pristojna civilna agencija in zamenja vojsko. Vojaško sodelovanje je torej časovno omejeno in naloge morajo biti predane naprej takoj, ko je to mogoče. SCHR v svoji publikaciji (SCHR: Humanitarian-Military Relations 2002) tudi pravi, da so takšne okoliščine zelo redke. V 90-ih letih se je samo trikrat zgodilo, da je bilo, glede na to definicijo, vojaško sodelovanje upravičeno – Severni Irak, 1991, Vzhodni Zaire, 1994 in Albanija/Makedonija, 1999. Publikacija pa tudi izpostavlja problem nezadostne jasnosti, kaj sploh so izjemne okoliščine, kar dopušča širok krog interpretacije.

5.3 Pomembna področja sodelovanja

MORK je za svojo organizacijo identificiral nekaj možnih točk kontakta z vojsko, kjer je sodelovanje možno, nujno ali celo zaželeno. Ta področja so: dialog z nosilci političnih in vojaških odločitev, operativno sodelovanje z mirovniškimi silami, oborožena zaščita, uporaba civilnih in vojaških sredstev ter usposabljanje.

5.3.1 Dialog z nosilci političnih in vojaških odločitev

Strategija MORK-a je vzpostaviti in vzdrževati dialog z nosilci političnih in vojaških odločitev, ki so odgovorni za sprejemanje bistvenih odločitev o vojaški intervenciji. Te konzultacije bi se morale odvijati tako v pripravljalni fazi, pred samim začetkom operacije, v podporo miru, kot tudi v vseh naslednjih fazah operacije. MORK se osredotoča na dialog z glavnim igralcem, to je ponavadi Nato, ZN ali EU. Namen dialoga je vzpostaviti kontakt, ki je uporaben za operativno sodelovanje kot tudi za promocijo stališč Rdečega križa o humanitarni dejavnosti. Posledično si MORK prizadeva za aktivno sodelovanje na pomembnejših konferencah.

5.3.2 Operativno sodelovanje z mirovniškimi silami

Z operativnim sodelovanjem z mirovniškimi silami misli MORK na povezavo z vojsko v okolju operacij. Naloga MORK-a je aktivno vzpostavljanje kontakta z vsemi pomembnejšimi vojaškimi akterji. Če je potrebno, Gibanje postavi za povezovanje posebno osebje (liaison personnel), ki vzpostavi in vzdržuje kontakte ne le z vojsko, ampak tudi s pomembnejšimi političnimi in vojaškimi avtoritetami na ravni generalštaba.

Glavne naloge povezovanja so:

1. izmenjava pomembnih informacij o delu na območju operacije, kjer mirovniške sile ponavadi igrajo ključno vlogo pri izmenjavi analiz situacije s humanitarnimi agencijami, posebej ko gre za vprašanja, povezana z varnostjo;
2. pristojne oblasti je potrebno spodbuditi, da čim prej jasno določijo svoje pristojnosti na področju humanitarnih implikacij in
3. da se vse dejavnosti odvijajo v skladu z mednarodnim humanitarnim pravom.

5.3.3 Uporaba oborožene zaščite

V okolju operacij sta možna dva različna primera uporabe oborožene zaščite, in sicer zaščita konvojev humanitarne pomoči z oboroženim spremstvom ter zaščita opreme in

distribucijskih mest pred kriminalci. MORK uporablja naslednja načela, da določi, ali je oborožena zaščita potrebna ali ne.

1. Oboroženo spremstvo

Resolucija V iz leta 1995 (Council of Delegates) definira izhodišča za uporabo oboroženega spremstva in zaščite, ki so zavezujoča za celotno Gibanje. Resolucija kot glavno in temeljno načelo navaja, da je kakršnakoli uporaba oborožene zaščite za katerikoli del Gibanja prepovedana. Uporaba oborožene zaščite je namreč v nasprotju s temeljnimi načeli gibanja; humanost, neodvisnost, nepristranskost in nevtralnost. Ob tem pa resolucija definira tudi posebne primere, v katerih je pod točno določenimi pogoji uporaba oborožene zaščite dovoljena. Izpolnjeni morajo biti naslednji pogoji:

- posebni nujni primeri, ki jih je treba hitro rešiti, ne drugače kot z uporabo oboroženega spremstva;
- uporaba oboroženega spremstva nima negativnih učinkov na varnost tistih, katerim je pomoč namenjena;
- nobena druga agencija ali zunanje telo ni sposobno zadostiti potrebam;
- oboroženo spremstvo je primarno namenjeno odvrčanju in ne uporabi ognjene moči;
- avtoriteta, ki nadzira ozemlje, mora dati soglasje za oboroženo spremstvo;
- uporaba oboroženega spremstva mora biti namenjena zaščiti pred banditi in kriminalci, ne sme pa priti do neposrednega soočenja s katero od strani, ki so vključene v konflikt.

Oboroženo spremstvo lahko priskrbijo zasebne varnostne družbe, policija ali vojaško osebje. Resolucija daje posebna navodila za primer, če v mirovnih operacijah oboroženo spremstvo priskrbijo Združeni narodi. Ta navodila so potrebna zato, ker v veliko primerih sile Združenih narodov niso opredeljene kot nevtralne sile v konfliktu. Strani, vpletene v konflikt, lahko lokalno prebivalstvo celo smatra kot sovražne in zato sodelovanje Rdečega križa z Združenimi narodi lahko celo ogrozi načela Mednarodnega odbora

Rdečega križa. V primerih, kjer je možno ali predvideno, da bodo sile ZN postale stran v konfliktu ali pa jih bodo smatrali kot take, je bolje, da se Gibanje izogiba uporabi njihovih sil za oboroženo spremstvo.

2. Zaščita opreme

V splošnem se načelo neuporabe oborožene zaščite nanaša tudi na zaščito opreme. Po resoluciji pa je morebitna uporaba zaščite v tem primeru precej manj problematična kot v prejšnjem primeru. Če je treba zagotoviti zaščito nepremičnin ali distribucijskih mest, je treba najprej zaprositi lokalne oblasti. Če te niso prisotne ali pa niso sposobne zagotoviti potrebne zaščite, je potrebno v ta namen najeti zasebno podjetje. Zanimivo je, da je MORK bolj naklonjen najemanju zasebnih podjetij kot pa uporabi sil Združenih narodov za oboroženo zaščito. Tu se kaže občutljivost Rdečega križa na mešanje nalog vojaških in humanitarnih akterjev.

MORK torej zelo jasno definira dejavnike, ki dovoljujejo uporabo oborožene zaščite. Na splošno je njena uporaba prepovedana. Tolerirana je le pod točno določenimi pogoji. Uporaba oboroženega spremstva predstavlja večjo grožnjo načeloma nepristranskosti in nevtralnosti. Posledično RK le v redkih primerih uporablja oboroženo spremstvo. Oborožena zaščita opreme pa je dovoljena pod precej manj strogimi pogoji. Vsa ta pravila kažejo na poskuse Rdečega križa, da bi v katerihkoli okoliščinah na operativni ravni zadržal vojsko na največji možni distanci in se s tem izognil napačnemu zaznavanju njegovega odnosa z vojsko. V nasprotnem primeru bi lahko bil ogrožen uspeh operacije in pa sama verodostojnost Rdečega križa.

5.3.4 Uporaba civilnih in vojaških obrambnih sredstev

Vojaška in civilna obrambna sredstva (Military and Civil Defence Assets – MCDA), so definirana v Izhodiščih iz Osla iz leta 1994:

»Vojaška in civilna obrambna sredstva predstavljajo osebje, opremo, zaloge in storitve, ki jih zagotavljajo tuje vojaške in civilne obrambne organizacije za mednarodno humanitarno pomoč. Nadalje, civilno obrambna organizacija pomeni katerokoli

organizacijo, ki pod nadzorom vlade izvaja dejavnosti naštetih v 61. členu, odstavek 1 v Dodatnem protokolu k Ženevskim konvencijam iz leta 1949 (Guidelines on the use of Military and Civil Defence Assets 1994: 7)«.

Publikacija Rdečega križa z naslovom »Mednarodni odbor RK in civilno-vojaška razmerja v oboroženem konfliktu« ne daje natančnega opisa stališča organizacije glede uporabe vojaških in civilnih obrambnih sredstev. Ugotavlja samo, da ima do uporabe teh sredstev zelo mešane občutke, če pa do njihove uporabe vendarle pride, se mora prej prepričati, da to ne bo ogrozilo načel nepristranskosti in nevtralnosti. Prednost pa ima uporaba civilnih sredstev.

Izhodišča za uporabo vojaških in civilnih obrambnih sredstev za podporo humanitarnih aktivnosti ZN v kompleksnih krizah, ki jih je nedavno formuliral OCHA, dajejo bolj natančna navodila. Ta izhodišča definirajo ključne koncepte uporabe vojaških in civilnih obrambnih sredstev:

- zahteva po vojaških sredstvih mora temeljiti le na humanitarnih temeljih;
- uporaba vojaških in civilnih obrambnih sredstev mora biti zadnja možnost: če primernih civilnih sredstev ni na voljo in če le z vojaškimi sredstvi lahko zadostimo humanitarnim ciljem;
- humanitarne operacije, ki uporabljajo vojaška sredstva, morajo obdržati svojo civilno naravo in značaj, operacija kot celota pa ostane pod avtoriteto in nadzorom humanitarne organizacije, medtem ko vojaška sredstva ostanejo pod vojaško kontrolo;
- do sedaj so imele vojaške organizacije pomembno vlogo pri podpori humanitarne dejavnosti, vendar pa ta ne sme vključevati neposrednih aktivnosti na humanitarnem področju – treba je ohranjati jasno razmejitve med normalnimi funkcijami humanitarnih in vojaških akterjev;
- uporaba vojaških in civilnih obrambnih sredstev mora biti omejena tako časovno kot po obsegu, imeti mora tudi

pripravljeno strategijo, ki definira, kako naj bodo vojaški elementi nadomeščeni s civilnimi.

Očitno je, da obstaja določena povezava med načeli za uporabo vojaških in civilnih obrambnih sredstev in načeli za uporabo oborožene zaščite. Obema je skupno tudi to, da naj bo uporaba bolj izjema kot pravilo. Če pa je uporaba vendarle neizogibna in nujno potrebna za zmanjšanje človeškega trpljenja, je poudarek na tem, da morajo ostati vojaški in humanitarni akterji ločeni. Izključen je tudi vojaški nadzor humanitarnih aktivnosti.

5.3.5 Usposabljanje

MORK poudarja pomen usposabljanja, s katerim vojska dobi vpogled na način delovanja humanitarnih agencij in se začne bolj zavedati problemov, ki izhajajo iz različnih mandatov in kultur organizacij. Hkrati pa je enako pomembno tudi to, da se humanitarna skupnost spozna z vojaškimi pristopi v kompleksnih krizah. Usposabljanje prispeva tudi k večji stopnji predvidljivosti in pomaga pri izogibanju nesporazumom, ki izhajajo iz pomanjkljivih informacij o vlogi misije. Glede na to, da ima MORK posebno vlogo pri promoviranju mednarodnega humanitarnega prava, ima organizacija ogromno izkušenj in lahko bi pričakovali, da ima dobre zveze z nacionalnimi vojaškimi entitetami. Posledično igra MORK glavno vlogo pri odpravljanju težav, ki izhajajo iz kulturne nekompatibilnosti vojaških in humanitarnih akterjev.

MORK pa ne pripravlja le tečajev iz mednarodnega humanitarnega prava, ampak tudi sodeluje v vedno večjem številu vojaških vaj, ki se ukvarjajo s civilno-vojaškimi odnosi.

5.4 Strategije

MORK v zadnjih letih niha med tremi različnimi strategijami, s katerimi upravlja civilno-vojaške odnose. To so izolacionizem, proselitizem in ekumenizem.

Izolacionizem je pristop, kjer se MORK poskuša izogibati kakršnemukoli kontaktu z vojsko na operativni ravni, nanašajoč se na temeljna načela Gibanja. Ta strategija se smatra za precej neuporabno, saj že sam mandat in naloge MORK-a zahtevajo, da se zaradi razširjanja mednarodnega humanitarnega prava do neke mere povezuje s stranmi, vpletenimi v konflikt.

Proselitizem ali spreobrnitvena strategija opisuje poskus združitve vseh humanitarnih organizacij okrog načel MORK-a, kjer bi bili nevtralnost, nepristranskost in neodvisnost temelj vseh humanitarnih aktivnosti. To bi hkrati pomenilo tudi vztrajanje pri strogo nevtralni obliki humanitarne dejavnosti, ki jo izvajajo različne agencije Združenih narodov. To pa je pravzaprav nemogoče, saj Združeni narodi, glede na svojo naravo, ne morejo nikoli biti popolnoma apolitični in nevtralni. Operativne enote bi morale biti izločene iz političnega in institucionalnega okvira organizacije. Pa tudi, če bi bile ločene, se miselnost ljudi ne bi spremenila, dokler bi vojaške sile ZN delovale pod isto zastavo kot humanitarne agencije ZN. Razen na organizacije Združenih narodov, cilja ta strategija še na združitev nevladnih organizacij pod načeli Mednarodnega odbora Rdečega Križa (Rehse 2004: 48).

Strategija **ekumenizma** predstavlja nekakšno srednjo pot med prej omenjenima strategijama. Ta strategija se smatra tudi kot najbolj učinkovita in zaželena. Jedro te strategije je »pripravljenost MORK-a na sodelovanje z vojaškimi in drugimi humanitarnimi agencijami (Studer 2001: 381)«. MORK zahteva bolj pragmatičen pristop. Prepoznava in sprejema dejstvo, da humanitarne organizacije svojo dejavnost opravljajo iz zelo različnih razlogov in da je to dejstvo pri sodelovanju s temi organizacijami treba upoštevati. Strategija ekumenizma ima rajši dejanja kot besede. Kadar gre za vprašanje reševanja življenj, mora biti sodelovanje s pomembnimi organizacijami pospešeno in razširjeno. MORK celo trdi, da lahko v določenih primerih vojska bolje opravi nekatere humanitarne naloge.

Mednarodni odbor Rdečega križa nasprotuje neposrednemu sodelovanju vojske v humanitarnem sektorju, ker bi to lahko povezalo humanitarne organizacije s političnimi in vojaškimi cilji, ki gredo izven humanitarnih aktivnosti. Vendar pa to ne izključuje sodelovanja med Rdečim križem in vojsko.

Upravljanje odnosa Rdečega križa z vojsko lahko razdelimo v dva elementa. Na politični ravni MORK išče in vzpostavlja tesne odnose z relevantnimi nosilci političnih odločitev. Organizacija poskuša z aktivno participacijo vplivati na proces odločanja in skuša predstaviti svoje poglede. To se ne dogaja le takrat, ko se sprejemajo odločitve o določeni operaciji v podporo miru, ampak gre za konstanten proces. Enako naj bi veljalo za odnose na štabni ravni v operaciji.

Skozi tesne odnose poskuša MORK doseči več ciljev. Na ravni sprejemanja odločitev MORK širi svoj pogled na humanitarno dejavnost in poskuša svoj vpliv razširiti tudi na področje načrtovanja in integracije humanitarnih vidikov vojaške misije. Cilj je, da se v zgodnji fazi operacije izognemo vsakršni nejasnosti glede pristojnosti humanitarne organizacije v določeni misiji. Tudi vzpostavitev kontaktov, uporabnih pri operativnem sodelovanju, je primarna naloga. Na operativni ravni MORK išče in vzpostavlja kontakte z vojsko z namenom izmenjave informacij, predvsem tistih o varnostnem stanju. Nadalje pa je odnos z vojsko in lokalnimi oblastmi pomemben tudi zaradi preverjanja, ali se upošteva mednarodno humanitarno pravo. Še en pomemben vidik je razjasnitev in definiranje mandata sil glede njihovih humanitarnih elementov delovanja.

Odnos MORK-a do dejanskega sodelovanja na terenu, ki ni omejeno na dialog, je drugačen. Organizacija predvsem skrbi za jasno delitev od vojaških prizadevanj v operaciji. Posledično je prepovedano vsako sodelovanje. To je možno le v posebnih okoliščinah in pod točno določenimi pogoji. Odločitev za sodelovanje je vedno odvisna od tehtanja razlogov za in proti; upoštevati je treba potrebe ljudi v stiski in pa, kako bo to vplivalo na zaznavanje RK kot neodvisnega in nevtralnega telesa. Še več, operacija mora obdržati svoj civilni značaj, ostati mora pod civilno oblastjo in obdržati mora svojo

delitev vlog pri sodelovanju z vojsko. Za opis svojih odnosov z vojsko MORK namesto »sodelovanje« raje uporablja pojem »dopolnjevanje« (angl. *complementarity*).

Iz tega lahko zaključimo, da MORK išče tesno sodelovanje in posvetovanje v vseh fazah in na vseh ravneh, da bi tako širil svoj vpliv na odločitve in aktivnosti, medtem pa še vedno ostaja neodvisen pri odločanju in se v dejanski operaciji jasno razlikuje od vojske.

Če primerjamo Natovo CIMIC doktrino in pogled MORK-a na njegov odnos z vojsko, lahko ugotovimo, da se ti dve organizaciji strinjata v mnogih točkah. Nato se zaveda težav, ki jih povzročajo nejasni mandati. Doktrina pravi, da je CIMIC poveljnikovo orodje za učinkovito opravljanje vojaške interakcije s civilnimi telesi. Vojaški cilj ostaja v vseh okoliščinah poglavitni. Kot zahtevajo humanitarni akterji, tudi doktrina kot glavni cilj determinira naloge, povezane z varnostjo. Analize kažejo, da je tesno vojaško-humanitarno posvetovanje na vseh ravneh pomembno za uspeh operacije in iz tega razloga se tako Nato kot MORK trudita vzpostaviti pristne odnose. Velja pa tudi mnenje, da je zavedanje razlik v mandatih in delovnih praksah bistvenega pomena za učinkovito koordinacijo in sodelovanje.

MORK je razvil dvostranski pristop k upravljanju odnosov z vojsko. Išče konstanten in tesen dialog z nosilci političnih in vojaških odločitev ter drugimi pomembnimi akterji na področju operacij ter na terenu jasno razmejuje svoje aktivnosti od vojaških. Ključni cilj upravljanja odnosov RK z vojsko je tudi izogibanje nejasnim vojaškim in humanitarnim mandatom v zgodnji fazi, razširjanje in spoštovanje načel mednarodnega humanitarnega prava in vzpostavitev odnosov, ki so ključnega pomena za izvajanje humanitarnih nalog. Kar se tiče izvajanja humanitarnih nalog vojske doktrina Nata kot temeljno pravilo izpostavlja, da se morajo sile osredotočiti predvsem na vzpostavitev varnega okolja. Če civilne oblasti dovoljujejo, lahko vojska pomaga pri implementaciji civilnih nalog, vendar pa morajo delovati sočasno z ustreznim civilnim telesom. To se ujema z načelom MORK-a, ki jasno nasprotuje neposrednemu sodelovanju vojske v humanitarnih aktivnostih. Obe organizaciji, tako Nato kot MORK, prepoznavata »izjemne okoliščine«, v katerih je prevzem humanitarnih nalog upravičen in jih v takih primerih nato vojska samostojno izvaja. Dejavniki, ki opisujejo te »izjemne okoliščine«, so pri obeh

organizacijah podobni. Glavni argument je, da gre za nenadno humanitarno grožnjo, ki se je ne da odpraviti drugače kot z vojaškimi sredstvi.

Vendar pa navkljub vsem podobnostim med obema organizacijama ravno pri »izjemnih okoliščinah« lahko pride do največjih nesoglasij. Skupna politika namreč še ni razvita, vendar je to razumljivo, saj je vsaka operacija drugačna in situacije niso nujno vedno primerljive med seboj. V vsakem primeru je najbolj vpliven dejavnik politična volja mednarodne skupnosti in še posebej interes držav, ki so v misijo poslale svoje sile, glede na to, da je vojska nadzorovano orodje zunanje politike.

6. KONCEPT CIVILNO-VOJAŠKEGA SODELOVANJA V EVROPSKI UNIJI

Po koncu hladne vojne je postala narava operacij kriznega upravljanja vedno bolj kompleksna in večstranska. Dandanes je splošno znano, da krizno upravljanje zahteva primeren pristop, ki obsega ogromno različnih nalog in inštrumentov. Cilj kriznega upravljanja ni le dokončanje konflikta, ampak tudi podpora procesa rekonstrukcije države, tako v političnem kot tudi fizičnem smislu. Državotvorni procesi so čedalje bolj povezani z operacijami v podporo miru in v večini teh operacij deluje vojska vzporedno z drugimi političnimi in humanitarnimi organizacijami. Zaradi tega je postalo sodelovanje in koordinacija med civilnimi in vojaškimi organizacijami kritični faktor za uspeh operacij kriznega upravljanja.

V tem poglavju bom poskušala na kratko analizirati razvoj kriznega upravljanja v Evropski uniji, še posebej področje koordinacije med vojaškimi in civilnimi inštrumenti. Zato je potrebno omeniti poskuse Evropske unije, ki poskuša od leta 1999 dalje zgraditi primerno in učinkovito politiko kriznega upravljanja. Izhajajoč iz počasnega procesa učenja iz izkušenj je bil ustvarjen nov konceptualni okvir in novi institucionalni dogovori, tako na ravni sprejemanja odločitev kot tudi na samem terenu operacije, z namenom zagotavljanja boljše koordinacije civilnih in vojaških inštrumentov kriznega upravljanja. Na ravni sprejemanja odločitev je to vodilo k ustanovitvi civilno-vojaške

celice (Civ/Mil Cell) in Koncepta Evropske unije za primerno planiranje (EU Concept for Comprehensive Planning). Vendar pa je proces naletel tudi na nekatere težave, ki pa so povezane predvsem s kompleksno politično strukturo Evropske unije, s pomanjkanjem sredstev in tudi s pomanjkanjem volje nekaterih akterjev za usklajeno delovanje. Uvajanje koncepta kriznega upravljanja Evropske unije je najbolj vidno na primeru delovanja Evropske unije v Bosni in Hercegovini, kajti ravno tukaj je Evropska unija iskala in preizkušala najbolj primerne in učinkovite mehanizme kriznega upravljanja. Tudi tu se pojavljajo določene napetosti, ki izhajajo iz fragmentacije skupin Evropske unije, ki delujejo na tem območju, še posebej napetosti med Policijsko misijo Evropske unije (EU Police Mission – EUPM) in vojaško misijo Evropske unije (EU Military Mission – EUFOR) v boju proti organiziranemu kriminalu.

Civilno-vojaško sodelovanje znotraj Evropske unije je pravzaprav definirano kot usklajevanje in sodelovanje v podporo misiji med vojaškimi komponentami operacije kriznega upravljanja Evropske unije in civilnimi akterji (zunaj EU), vključujoč tako nacionalno prebivalstvo in lokalne oblasti, kot tudi mednarodne, nacionalne in nevladne organizacije in agencije (European Union 2002: 9). Posebej je poudarjeno civilno-vojaško usklajevanje, ki zajema usklajevanje med civilnimi in vojaškimi inštrumenti kriznega upravljanja EU.

Definiranje sistema v teoriji je ena stvar, izvajanje v praksi pa druga. Kaj je pravzaprav tisto, kar mora biti koordinirano v praksi? Seznam bi moral vključevati skupno načrtovanje, doktrino in usposabljanje, skupno zgodnje opozarjanje, oceno situacije, ugotavljanje dejstev, koordinirano poveljevanje in nadzor, izmenjavo informacij ipd. Spodbudno je dejstvo, da ima Evropska unija znotraj svoje strukture veliko dejavnikov, ki olajšujejo koordinacijo znotraj unije. Skupno načrtovanje je olajšano, saj se načrtovalci Evropske varnostne in obrambne politike nahajajo v isti stavbi, obstaja pa tudi skupni Situacijski center, ki izdaja skupna poročila in ocene, Komisija je stalno prisotna v Političnem in varnostnem komiteju, visoki predstavnik pa ima popoln pregled nad vsemi aktivnostmi kriznega upravljanja Evropske unije in je tudi nekakšen poveljujoč organ.

Na srečanju Evropskega sveta v Helsinkih leta 1999 je bilo dogovorjeno, da si mora Evropska unija zagotoviti pogoje za neodvisno odločanje na področju kriznega upravljanja. Tam, kjer Nato kot celota ni vključen, bi morala biti Evropska unija sposobna izvesti in voditi operacije kriznega upravljanja. V ta namen so bila v rekordnem času po sprejemu tega dogovora ustanovljena stalna in začasna politična in vojaška telesa.

Politični in varnostni komite (Political and Security Committee – PSC), ki deluje v navezi z visokim predstavnikom (High Representative), naj bi bil zadolžen za politični nadzor in strateško usmerjanje operacij kriznega upravljanja Evropske unije.

Vojaški komite Evropske unije (EU Military Committee – EUMC), ki je najvišje vojaško telo Unije, svetuje Političnemu in varnostnemu komiteju o vojaških zadevah. Usmerja pa tudi vse vojaške aktivnosti znotraj Evropske unije.

Vojaško osebje Evropske unije (EU Military Staff – EUMS) deluje pod vojaškim vodstvom Vojaškega komiteja EU in se trenutno ukvarja z nadaljnjim razvojem pripravljenosti delovanja Evropske unije pri reševanju vojaških kriz. Vojaško osebje sestavlja koncepte sestave in izvajanja vojaških operacij, ki jih vodi Evropska unija (angl. EU-Led Military Operations). Rezultat tega je dokument Koncept civilno-vojaškega sodelovanja za operacije kriznega upravljanja, ki jih vodi Evropska unija (Civil-Military Co-operation (CIMIC) Concept for EU-Led Crisis Management Operations).

Na civilni ravni je Evropski svet definiral štiri prednostna področja civilnega kriznega upravljanja: policija, pravo, civilna administracija in civilna zaščita. Vsako od teh prednostnih področij ima pripravljene določene konkretne civilne inštrumente, ki bi jih po potrebi lahko hitro premestili na območje operacije, kar lahko primerjamo s hitro premostljivimi vojaškimi silami.

Komite za civilne vidike kriznega upravljanja (Committee for Civilian Aspects of Crisis management – CIVCOM) oskrbuje z informacijami in priporočili ter svetuje Političnemu

in varnostnemu komiteju ter ostalim svetovalnim telesom. CIVCOM podpira Koordinacijski mehanizem, ki med drugim vodi bazo podatkov o tistih civilnih sredstvih kriznega upravljanja, ki jih dajejo na razpolago države članice.

Evropska komisija je seveda glavni igralec evropskega kriznega upravljanja na področju humanitarne in razvojne pomoči, rehabilitacije in rekonstrukcije. Hiter odziv in mehanizmi civilne zaščite omogočajo hitro intervencijo in obstoječi programi bi lahko imeli pomembno vlogo kot podlaga za bodoče intervencije po svetu. Komisijška pisarna za humanitarno pomoč (The Commission's Humanitarian Aid Office – ECHO) zagotavlja nujno pomoč tako, da se poveže z enostranskimi partnerji, kot so nevladne organizacije in nekatere agencije Združenih narodov.

Dva različna akterja civilnega kriznega upravljanja znotraj Evropske unije nakazujeta potrebo po koordinaciji med stebri EU. Morda se zdi kontroverzno, ampak Svet je pri izvajanju aktivnosti kriznega upravljanja finančno močno odvisen od Komisije.

Iz tega lahko povzamemo naslednjo ugotovitev: v Natu sodelovanje med vojaškimi silami in njihovimi civilnimi sodelavci organizira in izvaja posebno osebje za civilno-vojaško sodelovanje (CIMIC Staff), ki je porazdeljeno na vseh ravneh vojaške poveljevalne strukture, v Evropski uniji pa je to urejeno drugače, saj je Evropska unija politična in gospodarska zveza in ne vojaško zavezništvo. Zato civilno-vojaško sodelovanje znotraj EU deluje pod okriljem določene krovne organizacije.

Resnično postajajo vojaške operacije zaradi spremenjene narave kriz in konfliktov bolj in bolj kompleksne in multifunkcionalne. Kadarkoli vojaške sile prevzamejo svojo vlogo v določeni krizi, se prej ali slej ta vloga razširi nad tradicionalne vojaške naloge, za katere so bile izurjene. To, da vojska izvaja civilne naloge, kot so neposredna dostava humanitarne pomoči, rekonstrukcijski projekti in podobno, moramo smatrati kot zadnjo možnost. Glavna naloga vojaških sil v operaciji bi namreč vedno morala biti vzpostavitev varnega okolja, ki bi civilnim organizacijam omogočila varno izvajanje njihovih

aktivnosti. Dolgoročni odvisnosti civilnih organizacij od vojaških sredstev se je praviloma treba izogibati, kolikor je to le mogoče.

Povečana prisotnost različnih, predvsem humanitarno usmerjenih civilnih organizacij, tako nevladnih kot mednarodnih, je še bolj zakomplicirala vojaško operativno okolje načrtovanja in izvajanja vojaških operacij. Posledično so vojaški poveljniki bolj kot kdajkoli pri svojem delovanju v operaciji prisiljeni upoštevati družbene, politične, kulturne, ekonomske in humanitarne dejavnike. Vojaške aktivnosti, ki se izvajajo v izolaciji, niso več primerne.

Vse naštetu izpostavlja potrebo po sistematičnem pristopu k sodelovanju in koordinaciji med vojaškimi in civilnimi akterji, ki so vključeni v določeno krizno situacijo.

6.1 Koncept civilno-vojaškega sodelovanja za operacije kriznega upravljanja, ki jih vodi Evropska unija

Dokument Evropske unije Civil-Military Co-operation (CIMIC) concept for EU-Led Crisis Management Operations, ki je bil sprejet v Bruslju, marca 2002, v uvodu navaja osnovni namen koncepta, ki je prispevanje Evropske unije k mednarodnemu miru in varnosti skladno z načeli Združenih narodov. V ta namen bo Evropska unija zagotovila sile, ki bodo sposobne izvedbe celotnega obsega »Petersburških nalog«, definiranih v Pogodbi Evropske unije, kot so humanitarne in reševalne naloge, naloge vzdrževanja miru in naloge bojnih sil v kriznem upravljanju, vključujoč ustvarjanje miru (European Union 2002: 6).

Evropska unija namesto civilno-vojaško sodelovanje (Civil-Military Co-operation – CIMIC) to raje poimenuje civilno-vojaško usklajevanje (Civil-Military Co-ordination – CMCO), ki ga definira kot usklajevanje in sodelovanje v podporo misiji med vojaškimi komponentami operacije kriznega upravljanja Evropske unije in civilnimi akterji.

Ključne funkcije civilno-vojaškega sodelovanja so civilno-vojaške povezave, podpora civilnemu okolju in podpora vojaškim silam. K temu je potrebno dodati funkcije, ki se navezujejo na civilno-vojaško sodelovanje, kot so civilno načrtovanje za zaščito in reševanje, informacijsko delovanje in podpora države gostiteljice, nabave, medicinska podpora in upravljanje civilnih virov (European Union 2002: 9 – 10).

Dokument združuje politiko, doktrino in postopke pri pripravi, načrtovanju in izvedbi aktivnosti, povezanih s civilno-vojaškim sodelovanjem. Koncept zagotavlja fleksibilnost in tesno sodelovanje z Združenimi narodi, Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi, Natom in drugimi civilnimi organizacijami in tudi državami, ki niso članice Evropske unije, a sodelujejo v operacijah kriznega upravljanja.

V nadaljevanju dokument opredeljuje načela civilno-vojaškega sodelovanja za poveljnika sil kriznega upravljanja, ki jih mora upoštevati pri vojaškem načrtovanju zato, da bi omogočil razvijanje načrtov civilno-vojaškega sodelovanja in določil njihovo uresničevanje. Načela pa so določena tudi za civilno-vojaške odnose med vojaškimi silami in civilnim okoljem in obsegajo usklajeno civilno in vojaško načrtovanje civilno vojaških odnosov, medsebojno podporo med vojaškimi silami in civilnimi organizacijami ter lokalnimi oblastmi, sledenje skupnim ciljem, deljeno odgovornost, transparentnost delovanja, privolitev v sodelovanje vseh akterjev z vojaškimi silami, učinkovito komuniciranje s civilnimi oblastmi, zunanjimi organizacijami in prebivalstvom in zavedanje kulture okolja, v katerem se odvijajo operacije kriznega upravljanja (European Union 2002: 15 – 16).

Dokument opredeljuje tudi naloge civilno vojaškega sodelovanja, kot so načrtovanje postopkov in standardov za izvedbo operacij kriznega upravljanja Evropske unije, svetovanje, ki ga izvajajo ustrezni elementi civilno-vojaškega sodelovanja, izobraževanje in usposabljanje o civilno-vojaškem okolju, zagotavljanje komunikacij med civilnim in vojaškim delom operacije, izmenjava informacij, usklajevanje z vsemi civilnimi akterji v operaciji, priprava in podpora pri izdelavi dogovorov in sporazumov med poveljnikom v operaciji kriznega upravljanja Evropske unije in zunanjimi civilnimi oblastmi, prehodne

in zaključne aktivnosti, ki vodijo k zaključku operacij kriznega upravljanja Evropske unije in zagotavljajo tekoč prevzem civilnih zadev s strani civilnih oblasti, ter cenitev situacije v civilnem okolju. Poleg navedenih bo na osnovi določil Sveta Evrope za posamezno operacijo določenih še veliko število izrednih nalog.

Za uresničitev nalog civilno-vojaškega sodelovanja so predvidene stalne in občasne (za določeno operacijo) strukture civilno-vojaškega sodelovanja. Stalne sestavljajo vojaško osebje Evropske unije, ki razvija in izvaja naloge civilno-vojaškega sodelovanja na političnem in strateškem nivoju. Konferenca civilno-vojaškega sodelovanja je proaktiven forum za zadeve civilno-vojaškega sodelovanja z namenom zagotavljanja izmenjave informacij, konzultacije in sodelovanje med vojaki in civilnimi akterji. Strukture civilno-vojaškega sodelovanja za operacijo so elementi civilno-vojaškega sodelovanja na nivoju operativnega poveljstva, kjer se nahajajo štabni elementi civilno-vojaškega sodelovanja (CJ-9), ki izvajajo naloge načrtovanja, usklajevanja in zbiranja potrebnih informacij ter vzdržujejo povezave z vojaškim osebjem Evropske unije. Osebje civilno-vojaškega sodelovanja se nahaja tudi v poveljstvu sil, kjer so lahko skupina za civilno-vojaško sodelovanje ali namenska sila (Task Force) ali druga struktura civilno-vojaškega sodelovanja za izvedbo nalog v območju operacije. Elementi civilno-vojaškega sodelovanja so ponavadi postavljeni pod omejeno poveljevanje poveljnika kopenske komponente sil. Center za civilno-vojaško sodelovanje bo ustanovljen na vseh nivojih v območju operacije zunaj vojaških prostorov in bo omogočal civilno-vojaško sodelovanje s civilnimi akterji. Lahko bo ustanovljen tudi civilno-vojaški odbor, s katerim bo poveljnik vzpostavil potrebne povezave. Zmogljivosti civilno-vojaškega sodelovanja bodo zagotovljene z naborom sil za operacijo, za podporo civilno-vojaškega sodelovanja pa se lahko določi vodilna država, ki zagotovi zmogljivosti za civilno-vojaško sodelovanje za celoto ali del operacije (European Union 2002: 25).

6.2 ECHO

Mnoge spremembe skupne evropske zunanje in varnostne politike so spremenile tudi način odzivanja na krizne situacije v tretjem svetu. Nove sposobnosti kriznega

upravljanja, ki vključuje tudi humanitarne naloge in v najboljšem primeru pomenijo humanitarno pomoč, ki jo dostavi ECHO, v najslabšem primeru pa lahko ogrozijo ali spodbkopljejo apolitično naravo humanitarne pomoči Evropske unije.

Evropska pisarna za humanitarno pomoč (The European Community Humanitarian Aid Office – ECHO) je glavni akter Evropske unije v kriznih situacijah od leta 1992. ECHO je storitev Evropske komisije, ki zagotavlja apolitično nujno in humanitarno pomoč žrtvam naravnih nesreč in oboroženih konfliktov zunaj držav Evropske unije. ECHO je namenjen žrtvam naravnih nesreč in kriz, ki so posledica človekovega delovanja le na podlagi potreb brez politične diskriminacije, nanašajoč se na načela nevtralnosti in nepristranskosti in v skladu z mednarodnim humanitarnim pravom.

Razvoj civilno-vojaške koordinacije (CMCO) na področju kriznega upravljanja Evropske unije je bil zelo počasen proces, saj se je EU učila neposredno iz prakse in iz svojih napak. Skozi proces učenja Evropska unija intenzivno izboljšuje svoje instrumente kriznega upravljanja in se vedno bolj uspešno spopada s kompleksnimi varnostnimi situacijami. Dokaz tega je, da je Evropska unija v zadnjem letu na misijo odposlala mešane civilne instrumente kriznega upravljanja, med drugim tudi policijo in pravnike (za primer naj navedem EULEX v Iraku in novi EUPM), mešano civilno-vojaško operacijo (podpora EU AMIS II v Darfurju) in vojaško podprto civilno operacijo (opazovalna misija EU Aceh). S tem je Evropska unija dokazala, da je sposobna kriznega upravljanja in da lahko tudi ona prispeva svoj delež Natu. Vendar pa to zahteva učinkovit sistem civilno-vojaškega sodelovanja in koordinacije, v katerega bi bili vključeni vsi instrumenti kriznega upravljanja Evropske unije, še posebej zato, ker Evropska unija le redko sestavi integrirano misijo, torej tako z vojaškimi in civilnimi komponentami pod skupnim poveljstvom in s skupnim mandatom.

7. CIVILNO-VOJAŠKO SODELOVANJE V ORGANIZACIJI ZDRUŽENIH NARODOV

V 21. stoletju se fokus mednarodnega kriznega upravljanja vedno bolj spreminja iz ohranjanja miru (angl. *peacekeeping*), ki pomeni ohranjanje statusa quo, v izgradnjo miru (angl. *peacebuilding*), ki pa se ukvarja s procesom tranzicije. Operacije Združenih narodov po letu 1989 so bile po svoji naravi večinoma operacije za izgradnjo miru, saj je bila njihova glavna naloga implementacija primernega mirovnega procesa (de Coning 2005: 6).

Operacije ohranjanja miru so zelo pogosto uporabljen mehanizem Organizacije združenih narodov za varovanje mednarodnega miru in varnosti, čeprav v ustanovni listini niso neposredno predvidene, ampak so opredeljene šele v, leta 1992 sprejetem, Dnevnem redu za mir (An Agenda for Peace).

Kompleksne mirovne operacije Združenih narodov so običajno sestavljene iz naslednjih komponent:

- posebni predstavnik generalnega sekretarja (Special Representative of the Secretary-General – SRSG), ki je odgovoren za preprečevanje konflikta, vzpostavitev miru in za vsesplošno upravljanje mirovne operacije;
- enota za ohranjanje miru (Peacekeeping Force – PKF), ki je odgovorna za vzpostavitev varnega okolja;
- humanitarni koordinator (Humanitarian Coordinator – HC), ki je odgovoren za usklajevanje humanitarnih dejavnosti različnih humanitarnih agencij ZN, mednarodnih in nevladnih organizacij;
- civilna policija (Civilian Police – CIVPOL), ki je odgovorna za nadzor lokalnih policijskih enot ali v nekaterih misijah, odvisno od mandata, tudi za zagotavljanje reda in miru;

- enota za človekove pravice (Human Rights Unit – HR), ki je odgovorna za nadzorovanje spoštovanja človekovih pravic ter za izobraževanje in svetovanje o človekovih pravicah in
- razvojni fond ZN (UN Development Fund – UNDP), ki je odgovoren za vodenje dolgoročnega okrevanja in rekonstrukcije.

Da bi zagotovili skupno delovanje vseh teh različnih komponent kot ene integrirane misije, moramo uporabiti mehanizme in postopke civilno-vojaškega usklajevanja za lažje usklajevanje, podporo, skupno načrtovanje in nenehno izmenjavo informacij med njimi.

Civilno-vojaško usklajevanje Združenih narodov (UN Civil Military Coordination – UN CMCoord) se nanaša na koordinacijske mehanizme in postopke, ki jih uporablja sistem ZN oziroma jih v operacijah ohranjanja mira Združenih narodov uporabljajo humanitarne in razvojne agencije Združenih narodov.

Tu se prvič srečamo z novim konceptom, ki se imenuje humanitarno civilno-vojaško usklajevanje, ki ga Združeni narodi definirajo kot bistven dialog in interakcijo med civilnimi in vojaškimi akterji v humanitarnih katastrofah, ki sta potrebna za zaščito in promocijo humanitarnih načel, izogibanje tekmovanju, minimiziranje neskladnosti in, ko je primerno, zasledovanje skupnih ciljev. Temeljne strategije variirajo od soobstoja do sodelovanja. Usklajevanje je deljena odgovornost, dosežena s povezavami in skupnim usposabljanjem (de Coning 2005: 8).

Nato in nekatere države, predvsem evropske in severnoameriške, uporabljajo druge koncepte s približno istim namenom, kot ga ima civilno-vojaško usklajevanje, glavna razlika med civilno-vojaškim usklajevanjem in ostalimi koncepti je ta, da so v kontekstu operacij Združenih narodov oborožene sile del integrirane strukture misije, ki je pod vsesplošnim civilnim nadzorom posebnega predstavnika generalnega sekretarja.

Medtem ko je civilno-vojaško sodelovanje v Natu in EU motivirano s potrebo po vzpostavitvi sodelovanja med vojaško silo kot legalno entiteto s posebnim mandatom in

civilnimi akterji na območju operacije, je civilno-vojaško usklajevanje v operacijah za izgradnjo miru Združenih narodov motivirano s potrebo po povečanju usklajevanja med vojaško komponento in civilnimi komponentami iste integrirane misije, med vojaško komponento Združenih narodov in ostalimi notranjimi ter zunanjimi civilnimi akterji, ki delujejo izven okvirov ZN, na območju iste misije (de Coning 2005: 6).

Združeni narodi so postopke pri mirovnih operacijah s področja civilno-vojaškega sodelovanja določili v t.i. politikah in usmeritvah za civilno vojaško usklajevanje, ki jih je razvila »pisarna za usklajevanje humanitarnih zadev« pri Združenih narodih (de Coning 2005: 7).

Postopke Združenih narodov za humanitarno-vojaško usklajevanje lahko strnemo v šest operativnih načel za uporabo vojaških sredstev v humanitarnih operacijah (de Coning 2005: 7):

- 1) Odločitev za uporabo vojaških sredstev mora sprejeti humanitarna organizacija in ne politična oblast in mora temeljiti izključno na humanitarnih kriterijih.
- 2) Vojaška sredstva naj bodo uporabljena le tam, kjer ni primerne civilne alternative in le, če z vojaškimi sredstvi lahko zadostimo humanitarnim potrebam, torej le, če so ta sredstva edinstvena in se jih da najhitreje zagotoviti, vendar mora biti njihova uporaba zadnja možnost.
- 3) Humanitarna operacija, ki uporablja vojaška sredstva, mora obdržati svoj civilni značaj in naravo, operacija mora ostati pod oblastjo in nadzorom humanitarne organizacije zadolžene za to operacijo, vojaška sredstva pa morajo na zunaj delovati čim bolj civilno.
- 4) Države, ki zagotovijo oz. priskrbijo vojaško osebje za podporo humanitarne operacije, se morajo strinjati in spoštovati načela humanitarne organizacije, ki je odgovorna za njihovo premestitev.
- 5) Množičnemu vključevanju vojaškega osebja v neposredno dostavljanje humanitarne pomoči se je treba izogibati.
- 6) Kakršnakoli uporaba vojaških sredstev ne sme vplivati na mednarodni in multilateralni karakter humanitarne operacije..

Z operacijami za ohranjanje miru se znotraj Združenih narodov ukvarja Oddelek za operacije za ohranjanje miru (Department of Peacekeeping Operations – DPKO). Ta je septembra 2002 izdal dokument z naslovom Civil Military Coordination Policy (UN DPKO 2002), kjer je definiral pojem civilno-vojaško usklajevanje ter opredelil osnovna doktrinarna načela civilno-vojaškega usklajevanja. Civilno-vojaško usklajevanje je definirano kot sistem interakcije, ki vključuje izmenjavo informacij, pogajanja, rešitev sporov, skupno podporo in načrtovanje na vseh nivojih med vojaškimi elementi in humanitarnimi organizacijami, razvojnimi organizacijami in lokalnim civilnim prebivalstvom za doseganje ciljev Združenih narodov (UN DPKO 2002: 2).

Civilno vojaško-usklajevanje Združenih narodov se torej nanaša na vse aktivnosti v operaciji (izmenjava informacij, pogajanja, medsebojna podpora, načrtovanje) za zagotavljanje neprekinjenega procesa usklajevanja in povratnih informacij, za usklajevanje aktivnosti med komponentami ZN v operaciji in drugimi komponentami na območju operacije in za doseganje integrirane mirovne operacije.

Iz vidika operacij Združenih narodov za izgradnjo miru je torej razvidno, da se humanitarne politike in usmeritve Združenih narodov za civilno-vojaško usklajevanje osredotočajo izključno na humanitarno dimenzijo civilno-vojaškega usklajevanja.

8. CIVILNO-VOJAŠKO SODELOVANJE V SLOVENIJI

Zadnjih petnajst let oborožene sile evropskih držav stopajo po poti temeljite reorganizacije tako v kakovostnem kot kvantitativnem pogledu. Mnoge evropske države so uvedle popolnoma poklicne oborožene sile. To je leta 2004 storila tudi Slovenija. Razloge za to se da iskati v koncu hladne vojne in procesu globalizacije, ko grožnje varnosti niso bile več omejene na vojaške vire. Ker je oborožen napad na ozemlje države malo verjeten, so oborožene sile izgubile eno svojih glavnih nalog – pripravljanje na oboroženo obrambo oziroma izvajanje le-te v primeru dejanskega napada. Okrepila se je zahteva po medsebojnem povezovanju in sodelovanju držav, zlasti na ekonomskem in

političnem področju. Nove grožnje varnosti so dobile večplasten in transnacionalen značaj, ki od držav zahteva integriran pristop pri zagotavljanju nacionalne varnosti.

Slovenija kot članica Organizacije združenih narodov (OZN), Evropske unije (EU), Organizacije severnoatlantskega sporazuma (Nato) in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) vse bolj aktivno prispeva k mednarodnemu miru in stabilnosti, predvsem na območju jugovzhodne Evrope ter vedno bolj tudi na drugih kriznih žariščih (Juvan 2005: 175).

Sodelovanje slovenskih vojakov na mirovnih operacijah v tujini se v zadnjih letih ne povečuje zgolj po številu vojakov, ampak se širi tudi razpon nalog, ki jih ti opravljajo. Že samo spekter rednih nalog je zelo širok: zbiranje informacij, patroljiranje, varovanje objektov, sodelovanje pri preprečevanju javnih neredov, sodelovanje s specializiranimi mednarodnimi organizacijami (kot na primer z mednarodnim kazenskim sodiščem za območje nekdanje Jugoslavije pri iskanju množičnih grobišč in oseb, obtoženih vojnih zločinov), sodelovanje pri iskanju in uničenju nelegalnega orožja ipd. Pripadniki SV so zelo aktivni tudi na področju humanitarnih dejavnosti (Gregorič 2004: 6-7).

Ne smemo pa zanemariti dejstva, da Slovenska vojska s civilnimi organizacijami ne sodeluje le v mirovnih operacijah, ampak tudi na domačem ozemlju s civilnim okoljem sodeluje na različnih področjih, pri čemer imajo strogo vojaške naloge prednost pred drugimi dejavnostmi.

Iz navedenega torej lahko sklepamo, da se civilno-vojaško sodelovanje v Slovenski vojski obravnava z dveh vidikov. Prvi je civilno-vojaško sodelovanje v Republiki Sloveniji, v okviru katerega enote in poveljstva Slovenske vojske načrtujejo, usklajujejo in uresničujejo vsebine civilno-vojaškega sodelovanja (Blaznik 2005: 162). Tu gre za sodelovanje z organizacijami in društvi, ki so posebnega pomena za obrambo. Drugo področje pa se nanaša na delovanje enot Slovenske vojske na področju civilno-vojaškega sodelovanja v okviru operacij Nata in EU.

8.1 Civilno-vojaško sodelovanje v Republiki Sloveniji

Slovenska vojska (SV) je zaradi ukinitve obveznega služenja vojaškega roka izgubila eno od najpomembnejših povezav s civilnim okoljem, zdaj to povezavo nadomešča z različnimi oblikami in vsebinami civilno-vojaškega sodelovanja. Slovenska vojska ima s civilnimi organizacijami sklenjene sporazume o sodelovanju, v katerih sta opredeljena način in vsebina sodelovanja. Na podlagi sporazumov, načrtov in dogovorov v okviru civilno-vojaškega sodelovanja sodeluje z različnimi civilnimi organizacijami, interesnimi združenji in društvi po vsej Sloveniji.

1. Sodeluje s civilnimi organizacijami in z društvi, ki so posebnega pomena za obrambo ter delujejo v javnem interesu na področju obrambe; sodelovanje je neposredno povezano z dejavnostmi Slovenske vojske. Te organizacije in društva so: Združenje Atlantski svet Slovenije, Zveza slovenskih častnikov, Združenje veteranov vojne za Slovenijo, Strelska zveza Slovenije, Letalska zveza Slovenije, Zveza radioamaterjev Slovenije, Zveza društev general Maister in Planinska zveza Slovenije.
2. Sodeluje z drugimi državnimi organi, civilnimi organizacijami in društvi v okviru podpisanih sporazumov ter letnih načrtov dela: nosilci lokalnih oblasti do ravni občine, Slovenska policija, Zveza gorniških klubov Skala, Agencija RS za okolje, Zveza združenj borcev NOB, Društvo upokojencev MORS, policijsko združenje veteranov Sever, Rdeči križ in druge humanitarne organizacije, Zveza tabornikov Slovenije, Lovska zveza Slovenije, Gasilska zveza Slovenije, Strelska zveza Slovenije, Slovenska potapljaška zveza, Smučarska zveza Slovenije, Zavod za šolstvo, Turistična zveza Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije in organizacije, ki so posebnega pomena za nacionalno identiteto, kot je na primer Kobilarna Lipica.
3. Sodeluje z drugimi civilnimi ustanovami, organizacijami in društvi, športnimi organizacijami in društvi, vladnimi in nevladnimi organizacijami, ki delujejo na humanitarnem, izobraževalnem in vzgojnem področju, ter drugimi organizacijami in društvi, s katerimi Slovenska vojska še nima podpisanih sporazumov in letnih

načrtov dela, potekajo pa posamične ali naknadne odobrene nenačrtovane aktivnosti (glej PROVOJ 2007: 12).

Delovanje Slovenske vojske je pomembno tudi v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. SV ima pripravljene načrte za svoje enote za ukrepanje v naravnih in drugih nesrečah, tako imenovane Ujme, ki opredeljujejo način ukrepanja ob nesrečah v gorah, požarih, potresih, poplavih in podobno, katerih temeljni cilj je kar najbolj učinkovito in racionalno vključevanje SV v opravljanje nalog na področju zaščite, reševanja in pomoči. Nekatere naloge zaščite in reševanja so načrtovane z združevanjem vojaških in civilnih zmogljivosti. Najpomembnejše zmogljivosti so na področju inženirstva, vojaškega letalstva, vojaškega zdravstva in RKBO (Pišlar 2006: 7).

V sodelovanju z Ministrstvom za promet RS so v SV razvili rezerve mostnih konstrukcij za vzpostavljanje prevoznosti ob zrušitvi mostov. Za postavljanje teh mostov je usposobljena vojaška inženirska enota. S postavitvijo mostu Compact 2000 so pomagali odpravljati posledice neurja in poplav v Bučah na Kozjem.

Za gašenje požarov v naravnem okolju so opremljeni skoraj vsi helikopterji 15. HEB, odlično pa so usposobljene tudi posadke. Vojaški helikopterji sodelujejo tudi pri reševanju v gorah oziroma pri zahtevnejših oblikah reševanja iz zraka. Helikopterska enota je tudi stalno pripravljena za cestno reševanje. S projektom Nujna medicinska pomoč rešujejo življenja. V zadnjih dveh letih, kolikor projekt obstaja, so sodelovali v več kot tristo intervencijah. V več kot polovici primerov so prevažali bolnike, katerih življenje je bilo ogroženo zaradi akutnih obolenj, v drugih primerih so s prevozom pomagali hudo poškodovanim. Medicinski prevoz s helikopterjem skrajša čas prevoza do bolnišnice in je bolniku prijaznejši, kar je še posebej pomembno pri hudo poškodovanih osebah. Helikopter je približal majhne, oddaljene kraje kliničnemu centru in omogočil tudi prebivalcem odročnih krajev ustrezno zdravstveno oskrbo.

Razvitost sodelovanja Slovenske vojske pri varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami potrjujejo številne naloge, ki so jih pripadniki SV opravili ob večjih naravnih in drugih

nesrečah v preteklih letih, kot na primer ob potresu v Posočju s postavitvijo dveh mostov v Logu pod Mangartom in s helikoptersko podporo pri izvajanju nujnih zaščitnih ukrepov ob plazu Stože, pri gašenju največjega požara na Krasu ter v visokogorju v sušnem letu 2003, pri odpravljanju posledic neurja na Kozjanskem in podobno.

Slovenska vojska je aktivna še na humanitarnem področju. Vojaki namreč redno darujejo kri. Z Zavodom RS za transfuzijsko medicino so sklenili dogovor, na podlagi katerega vsako leto kri daruje preko 2000 vojakov. Poleg tega SV pomaga organizacijam in invalidskim društvom pri njihovih dejavnostih, kmalu pa naj bi z opremo, ki je vojska ne bo več potrebovala, pomagala brezdomcem. Pomembna je tudi pomoč SV pri obnovi kulturnozgodovinskih objektov in podpora športnim in kulturnim prireditvam ter projektom s področja znanosti (Pišlar 2004: 14).

Sodelovanje s civilno javnostjo prinaša Slovenski vojski (SV) prepoznavnost in promocijo v družbi ter že nekaj let zapovrstjo tudi zelo visoko zaupanje ljudi (Blaznik 2005:163). Krepitev obojestranske odprtosti za sodelovanje med SV in civilnimi ustanovami pomaga k vsakodnevnu pozitivnemu predstavljanju SV v civilnem okolju. Uspešno sodelovanje med SV in civilnimi organizacijami je pomembno tudi iz tega vidika, da se s profesionalizacijo vojske povečuje nevarnost njene odtujitve od civilnega okolja. Zato bi se morala SV še bolj sistematično lotiti promoviranja svoje dejavnosti z nenehnim strateškim kadrovskim oglaševanjem, promocijo preko družbeno sprejemljivih vrednot ter povečanim delovanjem SV na trgu storitev in dela.

Seveda obstajajo glede vojaškega sodelovanja pri odzivanju na predvsem civilne krize številne pravne in funkcionalne omejitve ter težave z združljivostjo, vendar pa to ne zmanjšuje koristnosti morebitne vojaške pomoči, saj oborožene sile začnejo delovati šele v primeru nezadostnosti in/ali neučinkovitosti civilnih virov pomoči.

Pri civilno vojaškem sodelovanju v Republiki Sloveniji se pojavljajo še druge težave. Predvsem s tem mislim na nezadostno vzajemno poznavanje pristojnosti in nalog, kar lahko negativno vpliva na izvajanje raznih oblik civilno-vojaškega sodelovanja. Menim,

da bi se to dalo najboljše odpraviti z izvajanjem skupnih civilno-vojaških vaj in simulacij, kjer bi bil poudarek najprej na spoznavanju drug drugega in šele potem na skupnem načrtovanju in izvajanju zadanih nalog.

8.2 Slovenska vojska in CIMIC

Drugo pomembno področje, ob katerem se moramo zaustaviti, pa je CIMIC (Civil-Military Cooperation), ki se nanaša izključno na delovanje enot in njihovih zmogljivosti v operacijah CIMIC. Enote se v okviru operacij Nata in EU srečujejo z različnimi zahtevami po zmogljivosti CIMIC (Blaznik 2005:163).

Članstvo v Severnoatlantskem zavezištvu in Evropski uniji je bil strateški cilj Slovenije od sprejetja Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti, ki jo je Državni zbor sprejel januarja 1994. 29. marca 2004 je Slovenija postala članica zveze Nato. Dejavnosti Slovenije pri krepitevi mednarodnega reda in miru so se skladno z izvajanjem obrambnih reform, spremenjenimi razmerami v svetu in nacionalnimi interesi po vstopu v Nato povečale. Od leta 1997, ko je Slovenska vojska prvič napotila svoje pripadnike v tujino, jih je v mednarodnih operacijah v tujini delovalo že več kot 3000.

Civilno vojaškega sodelovanja v Sloveniji ne moremo enačiti s klasičnim pojmovanjem Natovega civilno-vojaškega sodelovanja (Civil-Military Cooperation – CIMIC). Vloga, mesto in pomen civilno-vojaškega sodelovanja v Sloveniji so precej širši in temeljijo na slovenski obrambni tradiciji, oceni zmogljivosti Slovenske vojske ter prilagajanju slovenskih konceptualnih rešitev logističnim in drugim področnim politikam, doktrinam ter postopkom Nata (Pipenbaher 2004: 19).

Civilno-vojaško sodelovanje je bilo v slovensko vojaško strukturo umeščeno leta 1997. Glavne naloge obsegajo usklajevanje odnosov med poveljnikom sil in civilno strukturo, ki obsega lokalne oblasti in prebivalstvo, mednarodne, vladne in nevladne organizacije in službe. Bistvo pa je graditi in vzdrževati sodelovalne odnose in zagotavljati podporo vojaškim nalogam v civilnih strukturah.

Glavne dejavnosti civilno-vojaškega sodelovanja so:

- vzpostavljanje in ohranjanje vzajemnih odnosov, kar omogoča delovanje na drugih področjih – nujni so dobro poznavanje organizacij, s katerimi vojska sodeluje, njihovih struktur, razmer v okolju in veliko izkušenj ter občutek za komuniciranje – ob tem se zahteva, da zadolženo osebje tesno sodeluje s poveljnikom sil;
- podpora civilnemu okolju;
- podpora operativnim silam, ki lahko obsega več različnih dejavnosti, od pridobivanja informacij in navezovanja koristnih stikov, dostopa do civilne infrastrukture in logističnih rezerv; pridobivanja delovne sile do vzpostavitve sodelovanja z lokalnimi vojaškimi organizacijami; podpora lokalnih oblasti in prebivalcev pozitivno vpliva tudi na varovanje lastnih enot na terenu.

Podlage za pripravo elementov civilno vojaškega sodelovanja v Slovenski vojski so predvsem splošne in izhajajo iz naslednjih dokumentov zveze Nato, Slovenske vojske in Ministrstva za obrambo Republike Slovenije:

- Strateški koncept zveze Nato, 24. 4. 1999;
- MC 411/1 – Natova vojaška politika na področju civilno vojaškega sodelovanja;
- AJP-9 – Natova doktrina civilno vojaškega sodelovanja;
- MC 344/1 – Natova načela in politika za podporo države gostiteljice;
- Joint Publication 3-57 – Združena doktrina za civilne zadeve;
- Priročnik o zvezi Nato;
- Zakon o obrambi RS;
- Direktiva načelnika GŠ SV o civilno vojaškem sodelovanju SV z organizacijami in društvi, ki so posebnega pomena za obrambo;

- Direktiva za sodelovanje SV v mednarodnih operacijah;
- Začetna direktiva načelnika GŠ SV za sodelovanje SV z zmogljivostmi civilno vojaškega sodelovanja v mednarodnih operacijah;
- Vojaška doktrina;
- Standardni operativni postopki v enotah SV;
- Uredba o sodelovanju civilnih strokovnjakov in zmogljivosti v mednarodnih operacijah na obrambnem področju.

Slovenija ima dolgoletne pozitivne izkušnje s področja civilno-vojaškega sodelovanja in se zaveda pomena vzpostavitve učinkovitih in povezljivih sistemov. Pripadniki SV sodelujejo v mednarodnih operacijah Nata, EU in na misijah OZN, v katerih pridobivajo mednarodne izkušnje. Tako se izboljšujeta povezljivost in primerljivost z zavezniškimi vojaškimi organizacijami ter se oblikuje častniška struktura, ki je sposobna prevzemati odgovornejše dolžnosti v mednarodnih operacijah. Slovenija je začela sodelovati v operacijah kriznega odzivanja, ki vključuje operacije za podporo miru in humanitarne operacije. S sanitetnimi enotami, v katerih so bili tudi predstavniki civilne sfere, se je Slovenija v operaciji Alba prvič vključila v mednarodne mirovne operacije in si tam pridobila izjemne izkušnje, ki so pripadnikom SV in njenim sanitetnim enotam pomagale kvalitetno opravljati dolžnosti v vseh ostalih mednarodnih misijah. Tako je Slovenija vključena v mednarodne sile KFOR na Kosovu, operacijo ISAF v Afganistanu, UNTSO v Siriji ter v operacijo za podporo miru EUFOR v Bosni in Hercegovini. Lahko rečemo, da zdaj že vsaka operacija Nata, EU, Afriške unije in ZN vključuje tudi CIMIC.

8.2.1 Vključevanje civilnih strokovnjakov v naloge CIMIC

Razvoj razširjenega koncepta civilno-vojaškega sodelovanja je bil prvič celoviteje opredeljen v dokumentu, sprejetem na Natovem vrhu v Washingtonu leta 1999. Koncept je bil nato podrobno razčlenjen v Natovih politikah, doktrinah, taktikah, tehnikah in postopkih. Razvijanje koncepta civilno-vojaškega sodelovanja (CIMIC) je eden izmed sedmih strateških dolgoročnih ciljev Natovih sil. Ta koncept je Slovenija začela razvijati

leta 2004, ko so razvili koncept evidentiranja in usposabljanja civilnih funkcionalnih strokovnjakov. Nekatere države za naloge CIMIC usposabljaajo izključno le pripadnike oboroženih sil, Slovenija pa se je odločila, da lahko tudi pri najzahtevnejših oblikah sodelujejo civilni strokovnjaki brez vojaškega znanja (glej Jarm 2007: 7).

Republika Slovenija je v okviru Natovih ciljev prevzela odgovornost, da bo za morebitno udeležbo v operacijah do konca leta 2005, v okviru razvoja zmogljivosti za civilno-vojaško sodelovanje, v operacijah v podporo miru in drugih operacijah izvajanja ukrepov odziva na krize, izven 5. člena washingtonske pogodbe, usposobila skupino civilnih funkcionalnih strokovnjakov, in sicer iz področij javne uprave, gospodarstva, kmetijstva, preskrbe, civilne infrastrukture, humanitarne podpore in kulture za morebitno udeležbo na operacijah (Vuga 2006: 34).

Strokovne podlage za sodelovanje civilnih strokovnjakov v nalogah CIMIC so bile pripravljene leta 2004, vlada pa jih je v svojih izhodiščih sprejela leta 2005. Pripravljen je bil program usposabljanja, ki obsega pet tečajev in vajo civilno-vojaškega sodelovanja. Nosilec programa usposabljanja je Sektor za civilno obrambo Ministrstva za obrambo RS v sodelovanju s Sektorjem za civilno-vojaško sodelovanje GŠSV in Poveljstvom sil. Leta 2006 je bila sprejeta vladna uredba o sodelovanju civilnih strokovnjakov v operacijah na obrambnem področju. Civilni strokovnjaki, ki dejansko gredo na misijo, delujejo skupaj s pripadniki Slovenske vojske v skupini za civilno-vojaško sodelovanje in imajo na podlagi Sporazuma med pogodbenicami Severnoatlantske pogodbe o statusu njihovih sil status civilnega osebja, zato ne nosijo vojaških uniform in oborožitve. V operativnem okolju jih varujejo pripadniki enote za civilno-vojaško sodelovanje in drugi pripadniki Slovenske vojske.

Trenutno je v ta namen usposobljenih 40 civilnih funkcionalnih strokovnjakov. Ključni nosilec evidentiranja teh strokovnjakov ni Ministrstvo za obrambo RS, pač pa to opravljajo ministrstva, ki so pristojna za določena delovna področja. Samo pristojni minister lahko določi, ali je nekdo res strokovnjak na svojem področju, in ne minister za obrambo. V Sektorju za civilno obrambo MO, ki vodi evidenco kandidatov od leta 2005,

imajo trenutno evidentirane strokovnjake za delovanje na področju razvojne politike, zakonodaje, gospodarstva, kmetijstva, veterine, varne preskrbe s hrano, preprečevanja širjenja bolezni živalskega izvora, javne uprave, notranjih in zunanjih zadev, obrambe, informatike, zaščite kulturne dediščine, množičnih občil, energetike in električnega sistema, varstva okolja, šolstva, cestne infrastrukture ter humanitarnih in drugih zadev (glej Jarm 2007: 7 – 8).

Skladno z Uredbo o sodelovanju civilnih strokovnjakov in zmogljivosti v mednarodnih operacijah na obrambnem področju (Uradni list RS, št. 75/06) in sklepom Vlade Republike Slovenije, z dne 13. 12. 2006, je bila 28. februarja 2007 v SIKON KFOR 15 prvič napotena skupina slovenskih civilnih strokovnjakov za civilno-vojaško sodelovanje. Njihova naloga je izvajanje projektov civilno-vojaškega sodelovanja, ki obsegajo zlasti vzpostavitev delovanja organov političnega sistema, delovanja javnih služb in drugih dejavnosti splošnega pomena. Skupina za civilno-vojaško sodelovanje deluje v sklopu motoriziranega bataljona Slovenske vojske. Ostali projekti civilno-vojaškega sodelovanja v operaciji SIKON KFOR pa obsegajo še sodelovanje pri obnovi in opremljanju šol, umiritvi cestnega prometa in izboljšanju prometne varnosti v okolici šol ter pripravo ukrepov za preprečevanje širjenja različnih živalskih bolezni, ki so nevarne tudi človeku. Z napotitvijo te prve skupine za civilno-vojaško sodelovanje, v kateri sodelujejo tudi civilni strokovnjaki, se je vzpostavila struktura kontingenta Slovenske vojske, primerljiva strukturam drugih sil zavezništva. Uresničen pa je tudi cilj civilne zmogljivosti za leto 2007, s katerim je Republika Slovenija v letu 2007 načrtovala udeležbo štirih civilnih strokovnjakov v mednarodnih operacijah Nata.

Civilno-vojaško sodelovanje ima na misijah vse bolj pomembno vlogo. Zato se slovenski strokovnjaki za CIMIC usposabljaajo, da bodo na misijah skrbeli za strokovno pomoč poveljnikom Slovenske vojske in zavezniškim vojskam na območjih mirovnih operacij pri pripravi strokovnih mnenj, svetovanju, usklajevanju z drugimi humanitarnimi in nevladnimi organizacijami, ki delujejo na območju operacije v podporo miru, in pri vodenju projektov s področja civilno-vojaškega sodelovanja.

8.2.2 Organiziranost civilno-vojaškega sodelovanja v Slovenski vojski

Zmogljivosti CIMIC v Slovenski vojski niso organizirane v enoto, ampak so oblikovane predvsem štabne dolžnosti CIMIC v poveljstvih (J9; G9; S5), kjer je CIMIC ena od ključnih dejavnosti in sestavni del štabnega procesa. Operativno in taktično vodita in usmerjata delovanje na ravni zavezništva civilno-vojaškega sodelovanja Skupina Sever (CIMIC Group North), ki je bila zaradi neučinkovitosti preoblikovana v Center odličnosti (Centre of Excellence), in Skupina Jug (Group South). V Slovenski vojski so zmogljivosti na strateški ravni zagotovljene v okviru Generalštaba Slovenske vojske, na operativni ravni v okviru poveljstva sil, na taktični ravni pa v brigadah, poveljstvu za podporo in v VTP.

Civilno-vojaško sodelovanje, kot strokovna štabna funkcija v Slovenski vojski, znotraj Generalštaba SV (J-9 civilno-vojaško sodelovanje), ima naslednje naloge:

- sodelovanje s strateškimi poveljstvi Nata
- uporaba doktrinarnih in političnih dokumentov Nata in EU pri uvajanju standardov SV
- sodelovanje z organi Ministrstva za obrambo RS pri pripravi usmeritev, direktive za načrtovanje dela in razvoja Slovenske vojske v načrtovanem obdobju ter načrtov in analiz civilno-vojaškega sodelovanja
- zagotovitev pravočasne priprave smernic, direktiv in drugih aktov poveljevanja in kontrole ter njihova potrditev za pripravo letnih načrtov sodelovanja s civilnimi organizacijami in društvi
- zagotovitev zadostnih finančnih sredstev
- obveščanje javnosti s področja civilno-vojaškega sodelovanja
- zagotavljanje zadostnih kadrovskih in organizacijskih zmogljivosti za cilje sil (Blaznik 2005: 165).

Cilji razvoja civilno-vojaškega sodelovanja v Slovenski vojski so:

- razmejitev strateške in operativne ravni delovanja

- določitev prednostnih nalog
- krepitev civilno-vojaškega sodelovanja zaradi promocije SV
- omogočanje kakovostne integracije SV v zavezništvo na področju civilno-vojaškega sodelovanja (Blaznik 2005: 167).

Civilno-vojaško sodelovanje temelji na načelih dogovora, kontinuitete, transparentnosti, usklajenosti, enakopravnosti in kredibilnosti med partnerji. Slovenska vojska je ob upoštevanju značilnosti delovanja civilnih organizacij in društev na različnih ravneh svojega delovanja oblikovala učinkovite mehanizme za vključevanje teh organizacij in društev v redne dejavnosti in naloge enot ter poveljstev. Eden od glavnih ciljev Slovenske vojske pri civilno-vojaškem sodelovanju pa je tudi njena interoperabilnost oziroma povezljivost.

Področje delovanja v miru in na ozemlju lastne države se precej razlikuje od tistega, s katerim se srečujejo enote zveze Nato na misijah v različnih delih sveta. Naloga poveljnikov enot in načelnikov oddelkov ali sektorjev S-5/G-9/J-9 v Slovenski vojski je, da se poleg svojega rednega dela na področju civilno-vojaškega sodelovanja pripravljajo tudi na opravljanje funkcij v mednarodnih operacijah zveze Nato, v katerih bodo lahko s svojim znanjem in pripravljenostjo opravljali zahtevne naloge, ki jih določa civilno-vojaško sodelovanje kot čedalje pomembnejše funkcijsko področje znotraj oboroženih sil (Žurman 2005: 111).

9. SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Varnostno okolje v Evropi in zunaj nje ter varnostne razmere so se po padcu berlinskega zidu zelo spremenile, zato so evropske varnostne in politične institucije še vedno v fazi miselnega, strokovnega in konkretnega prilagajanja strukture in oborožitve svojih sil novim varnostnim izzivom. Izkušnje iz operacij na Balkanu, v Afganistanu ter posredno tudi v Iraku so prinesle nova spoznanja o pomembnosti osredotočanja na faze po izvedeni klasični oziroma tipični vojaški operaciji, ko je vojaško posredovanje končano in se začenja obdobje rekonstrukcije, to je na faze tranzicije in ohranjanja miru. V tej fazi je namesto tipične vojaške sile, ki se meri v glavnih bojnih tankih, številu artilerijskega orožja, bojnih letalih itn., najpomembnejše sodelovanje združenih mednarodnih vojaških sestav s prebivalstvom, z lokalnimi skupnostmi, organizacijami in agencijami.

V sedanjih operacijah v podporo miru se pojavlja vedno večje število različnih akterjev, ki v krizno okolje vstopajo z različnimi cilji, sredstvi, navadami, organizacijsko strukturo in pogoji, kar daje operacijam v podporo miru vse večjo zahtevnost in kompleksnost. V okolju operacije tako srečamo naslednje akterje: lokalno prebivalstvo, vojaške sile, mednarodne, vladne in nevladne organizacije, mednarodno civilno oblast in civilno policijo. Ker je uspeh operacije odvisen tako od vojaških kot od civilnih akterjev, je potrebno razviti mehanizme, ki bodo vzpostavili nek kooperativen odnos med temi akterji, ta odnos pa se vzpostavlja skozi civilno-vojaško sodelovanje. Zelo pomembno pri tem je, da se tako vojska kot civilne organizacije zavedajo, da je uspeh operacije odvisen od obeh strani, tako vojske kot civilistov.

Tu se pojavi vprašanje, kdaj so se v zgodovini pravzaprav začele aktivnosti, ki jim rečemo civilno-vojaško sodelovanje. Najpreprostejši odgovor bi bil, da civilno-vojaško sodelovanje obstaja že od nastanka človeštva oziroma od začetkov vojskovanja. Skozi čas pa so dejavnosti civilno vojaškega sodelovanja postale eden od integralnih faktorjev v vojaški operaciji, njihov pomen se ni spremenil, ampak je le pridobival na pomembnosti, še posebej z nastankom in razvojem raznih institucij in organizacij, povezanih s spremembami človekovih in družbenih vrednot.

S pojavom vedno večjega števila mirovnih operacij se kot glavni problem kmalu izkaže vzpostavitev kontakta z lokalnim prebivalstvom na območju operacije, saj se mirovniki v tujih deželah srečujejo z različnimi etničnimi skupinami in kulturami. Za rešitev tega problema se je pojavila potreba po vzpostavitvi mešanih civilno-vojaških enot, ki bi bile bolj seznanjene s političnimi, ekonomskimi, psihološkimi in družbenimi karakteristikami lokalnega prebivalstva na območju operacije in bi zato lažje stopile v stik z njimi. V ta namen so se začele, predvsem v oboroženih silah Nata in ZDA, pojavljati nove enote, poimenovane enote civilno vojaškega sodelovanja (CIMIC UNITS). Nato je tudi prvi, ki je prepoznal pomen civilno-vojaškega sodelovanja in ga tudi vključil v svoje doktrinarne dokumente kot nepogrešljiv del. Ob preučevanju relevantnih dokumentov, ki se nanašajo na civilno-vojaško sodelovanje, sem ugotovila, da ima ravno Nato civilno-vojaško sodelovanje precej dobro razdelano in ima postavljene jasne temelje za izvajanje le-tega. Nato je tudi sprejel največ dokumentov, ki opredeljujejo civilno-vojaško sodelovanje; naj omenim zgolj nekatere: CIMIC Doctrine, Nato Military Policy on CIMIC in PSO. Tudi mnoge države že razvijajo svoje doktrine civilno-vojaškega sodelovanja, pri čemer se jih velika večina opira ravno na Natovo CIMIC doktrino. S tem lahko torej potrdim prvo hipotezo, da sodelovanje v mednarodnih vojaških operacijah poveča pomen oziroma vlogo civilno-vojaškega sodelovanja, saj mnogi avtorji ravno uspešno sodelovanje med vojsko in civilnimi akterji v neki operaciji označujejo za ključ uspeha operacije.

Slovenska vojska je v zadnjem obdobju doživela nekaj pomembnih vsebinskih sprememb, ki so povezane z ukinitvijo naborniškega sistema in s preходом na poklicno vojsko. Te spremembe v SV so določali predvsem spremenjeni družbeni procesi, dogajanje v političnem okolju in vključevanje Slovenije v evroatlantske povezave. Eden od razvojnih ciljev SV do leta 2015 je tudi celovita vključitev v vojaške strukture Nata v dogovorjenem času in obsegu, in sicer prednostno na področju zračne obrambe ter komunikacijskih in informacijskih sistemov.

Skladno z načrti preoblikovanja zavezništva, zaradi prilagoditve novim mednarodnim razmeram in varnostnim grožnjam, tudi Slovenska vojska povečuje svoj prispevek v

operacijah v podporo miru, kjer se srečuje s problemi civilno-vojaškega sodelovanja. Slovenska vojska pa mora za uspešno delo odgovoriti na izzive civilno-vojaškega sodelovanja tako doma kot tudi v operacijah v podporo miru. Delovanje SV je namreč zelo pomembno tudi v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, kjer so nekatere naloge zaščite in reševanja načrtovane z združevanjem vojaških in civilnih zmogljivosti. Med služenjem vojaškega roka so bili naborniki tisti, ki so povezovali vojsko s civilnim okoljem, po prenehanju obveznega služenja vojaškega roka pa so dobra vez med vojsko in civilnim okoljem državljani in državljanke, ki se prostovoljno usposabljaajo v enotah SV. V SV si na različne načine prizadevajo okrepiti povezanost vojske s civilnim okoljem in dvigniti ugled Slovenske vojske. Med drugim je zelo pomembno tudi sodelovanje SV z različnimi civilnimi organizacijami po vsej Sloveniji, s katerimi ima sklenjene sporazume o civilno-vojaškem sodelovanju.

Kljub temu pa ne morem potrditi, niti zavrniti, druge hipoteze, ki pravi, da prehod na poklicno vojsko vpliva na povečanje pomena civilno-vojaškega sodelovanja. Res je, da sodelovanje med SV in domačimi civilnimi organizacijami in društvi po ukinitvi naborništva predstavlja pomembno vez med vojsko in civilnim okoljem, vendar pa to sodelovanje izhaja bolj iz operativnih potreb vojske bodisi doma bodisi na operacijah v tujini, kot pa iz neke neposredne povezave s preходом na poklicno vojsko.

Civilno-vojaško sodelovanje je torej na dobri poti, vendar po mojem mnenju obstaja kar nekaj možnosti za izboljšanje bodočih misij; večje sodelovanje, usklajevanje in manj negativnega zaznavanja, kar bi lahko dosegli s skupnim urjenjem, učenjem kulturne občutljivosti, s spremembami sedanjih usklajevalnih mehanizmov in z večjim razumevanjem in spoštovanjem različnih organizacijskih struktur in kultur, ki so vpletene. Določene reforme bi lahko vključevale izdelavo priročnikov za skupno usposabljanje, bolj tekoče menjavanje osebja in skupne sestanke vseh sodelujočih nevladnih organizacij.

Prihodnost civilno-vojaškega sodelovanja je v končni fazi odvisna od pripravljenosti posameznikov in organizacij, da bi drug z drugim sodelovali v kolegialnem duhu.

Ugotavljam pa, da se raven sodelovanja izboljšuje iz operacije v operacijo, predvsem zaradi vse večjega poznavanja, razumevanja in sprejemanja različnih organizacijskih struktur in kultur vpletenih ter apliciranja vedno novih in novih koordinacijskih mehanizmov.

10. VIRI IN LITERATURA

- SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE:

1. Blaznik, Boštjan (2005): Civilno vojaško sodelovanje v Slovenski vojski in zvezi Nato. V Bojan Pipenbaher (ur.): *Vključevanje civilnih zmogljivost v operacije v podporo miru*, 161 – 170. Ljubljana: MORS.
2. Department of Humanitarian Affairs (1994): *Guidelines on the Use of MCDA in Disaster Relief (Oslo Guidelines)*, Geneva.
3. European Union (2002): *Civil Military Co-operation (CIMIC) Concept for EU-Led Crisis Management Operations*, Bruselj.
4. Garb, Maja (2007): Številne izkušnje Slovenske vojske iz mednarodnih operacij. *Revija Slovenska vojska* (9), 12–13.
5. Generalštab Slovenske vojske (2000): *Gradiva z osnovnega tečaja za civilno vojaško sodelovanje (CIMIC)*. Ljubljana: MORS.
6. Grizold, Anton, ur. (1998): *Perspektive sodobne varnosti*. Ljubljana: FDV.
7. Grizold, Anton (1999): *Evropska varnost*. Ljubljana: FDV.
8. Grizold, Anton (1999): *Obrambni sistem republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
9. Grizold, Anton, in Bogomil Ferfila (2000): *Varnostna politika velesil*. Ljubljana: FDV.
10. Jarm Š., Valerija (2007): Mirovne operacije in pravo oboroženih spopadov. *Revija Slovenska vojska* (10), 20–21.
11. Jarm Š., Valerija (2007): Varnostna in obrambna vloga EU v mednarodni skupnosti. *Revija Slovenska vojska* (10), 22–23.

12. Jarm Š., Valerija (2007): Uspešno delo civilnih strokovnjakov za CIMIC na Kosovu. *Revija Slovenska vojska* (8), 7–9.
13. Jarm Š., Valerija (2006): Civilni strokovnjaki za CIMIC prihodnje leto prvič na misijo. *Revija Slovenska vojska* (18), 12–13.
14. Jelušič, Ljubica (1997): *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: FDV.
15. Jelušič, Ljubica, ur. (2005): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: FDV.
16. Juvan, Jelena (2005): Slovenska vojska v mirovnih operacijah. V Ljubica Jelušič (ur.): *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, 175 – 186. Ljubljana: FDV.
17. Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002): *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakultete za družbene vede.
18. Malešič, Marjan (2002): *Nacionalna in mednarodna varnost*. Iz obramboslovnih raziskav III. Ljubljana: FDV.
19. Malešič, Marjan, ur. (2006): *Varnost v postmoderni družbi*. Ljubljana: FDV.
20. NATO (1999): *The Alliance's Strategic Concept (SC 99)*. Bruselj: Office of Information and Press.
21. NATO (2001): *NATO priročnik*. Bruselj: Office of information and press.
22. Pipenbaher, Bojan (2004): V Poljčah posvet o civilno-vojaškem sodelovanju. *Revija Slovenska vojska* (11), 19.
23. Pipenbaher, Bojan, ur. (2005): *Vključevanje civilnih zmogljivosti v operacije v podporo miru*. Ljubljana: MORS.
24. Pišlar, Marko (2006): Slovenska vojska vse bolj sodobna. *Revija Slovenska vojska* (8), 4–8.
25. Pišlar, Marko (2004): S civilno-vojaškim sodelovanjem nadzor nad Slovensko vojsko. *Revija Slovenska vojska* (11), 14.
26. Podbregar, Iztok (2000): *Interoperabilnost kadrov manjših držav v mirovnih operacijah*. Doktorska disertacija. Ljubljana: FOV.
27. Podbrežnik, Branko (2003): *Sodelovanje Slovenske vojske v mirovnih operacijah v obdobju med leti 1997 in 2002*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
28. Prezelj, Iztok (2004): Civilno-vojaško sodelovanje pri kriznem upravljanju. *Revija Slovenska vojska* (19), 27–29.

29. Rečnik, Davorin (2006): *Problemi civilno vojaškega sodelovanja v sodobnih kompleksnih mirovnih operacijah*. Specialistično delo. Ljubljana: FDV.
30. Russet, Bruce in Starr, Harvey (1996): *Svetovna politika: Izbira možnosti*. Ljubljana (Zbirka Mednarodni odnosi): FDV.
31. Studer, Meinrad (2001): *The ICRC and Civil-Military Relations in Armed Conflict*. Publikacija IRRC: št. 83, letnik 2002, 367 – 392.
32. Urbanc, Mihaela (2005): *»Tretja dimenzija« Nata, sodelovanje na področju civilno kriznega načrtovanja in upravljanja, znanosti ter varstva okolja*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
33. Vovko, Barbara (2005): *Proces prehoda Slovenske vojske na poklicno popolnjevanje*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
34. Vuga, Janja (2006): *Civilni funkcionalni strokovnjaki v operacijah v podporo miru*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
35. Žurman, Milan (2005): Funkcija S-5/G-9/J-9 in civilno-vojaško sodelovanje na operativni ravni v zvezi Nato. *Bilten Slovenske vojske*, 103–111.

- INTERNETNI VIRI:

1. ACCORD (2007): *CIMIC in UN & African Peace Operations*. Dostopno na <http://www.accord.org.za/cimic/manual.htm>, (26. maj 2007).
2. AJP-9 (2003): *NATO CIVIL-MILITARY (CIMIC) DOCTRINE*. Dostopno na <http://www.nato.int/ims/docu/AJP-9.pdf>, (21. maj 2007).
3. Ankersen, Christopher (2002): *Why Armies engage in CIMIC Operations*. Dostopno na <http://www.cda-cdai.ca/symposia/2002/ankersen.htm>, (1. junij 2007).
4. Beauregard, Andre (1998): *Civil (NGO)-Military Cooperation: Lessons from Somalia, the former Yugoslavia and Rwanda*. The Ploughshares Monitor. Dostopno na <http://www.ploughshares.ca/libraries/monitor/mond98g.html>, (24. maj 2007).
5. CCOE (2007): *CIMIC Centre of Excellence*. Dostopno na <http://www.cimic-coe.org/>, (24. avgust 2007).

6. CMCoord (2007): *CIMIC Background Papers*. Dostopno na http://www.unjlc.org/training/background_material/cm_coord_background/index_html, (24. julij 2007).
7. CIMIC LIAISON (2006): *HQ KFOR*. Dostopno na <http://www.arcc.nato.int/journal/august02/cimic.htm>, (17. julij 2007).
8. Civil – Military Cooperation (2007): *Definitions*. Dostopno na <http://www.answers.com/topic/civil-military-co-operation>, (22. julij 2007).
9. Civil – Military Cooperation in Peace Operations Seminar (2003): *After Action Report*. Dostopno na <http://www.coe-dmha.org/APRI/Japan/01.htm>, (27. avgust 2007).
10. de Coning, Cedric (2005): *Civil-Military Coordination and Peacebuilding Operations*. Dostopno na <http://www.trainingforpeace.org/pubs/accord/civmil2005.pdf>, (28. avgust).
11. de Coning, Cedric (2006): *CIMIC Structure & Organisation. CIMIC Modules*. Dostopno na <http://www.accord.org.za/cimic/manual/CIMIC%20Modules%2018.pdf>, (28. avgust 2007).
12. Defence Internet/Defence News (2007): *CIMIC*. Dostopno na <http://www.mod.uk/.../DefenceNews/MilitaryOperations/Cimic...>, (17. junij 2007).
13. Deutsche Bundeswehr (2006): *CIMIC: Warum und Wie?* Dostopno na <http://www.bundeswehr.de/.../C1256EF4002AED30/...>, (23. junij 2007).
14. Deutsche Bundeswehr (2007): *CIMIC Grundlagen & Ziele*. Dostopno na <http://www.bundeswehr.de/>, (24. avgust 2007).
15. DPKO (2002): *UN Civil-Military Coordination Policy*. Dostopno na http://www.un.org/Depts/dpko/milad/oma/DPKO_CMCOORD_Policy.pdf, (26. avgust 2007).
16. Dunlop, Maj Clive (2002): *The application of CIMIC in a warfighting scenario*. Dostopno na <http://www.arcc.nato.int/journal/april02/cimic.htm>, (19. junij 2007).

17. Garon, Richard (2004): *Civil-Military Cooperation (CIMIC) and the Consolidation of Peace in the Middle East*. Dostopno na http://www.umanitoba.ca/centres/defence/04_garon.PDF, (21. junij 2007).
18. Gourlay, Catriona (2000): *Managing Civil-Military Cooperation in Humanitarian Interventions*. Dostopno na <http://www.unidir.ch/pdf/articles/pdf-art131.pdf>, (19. avgust 2007).
19. Haeggglund, Gustav (2002): *EU's Challenge to guarantee civil-military coordination in its future operations*. Seminar on Crisis Management and Information Technology. Dostopno na http://www.itcm.org/pdf/Hagglund_EUMC.pdf, (26. junij 2007).
20. Haugevik, Kristin M. (2007): *CIMIC in Multinational and Interagency Operations*. Dostopno na http://english.nupi.no/publikasjoner/notater/2007/civil_military_cooperation_in_multinational_and_interagency_operations, (18. avgust 2007).
21. Joint Warfare Publication (2003): *Civil-Military Co-operation (CIMIC) Iterim Joint Warfare Publication (IJWP) 3-90*. Dostopno na www.coe-dmha.org/PKO/USA04/images/references/ijwp3_90.pdf, (28. avgust 2007).
22. KFOR (2007): *CIMIC Organisation in KFOR*. Dostopno na http://www.nato.int/kfor/cimic/cimic_org/index.html, (23. avgust 2007).
23. MC 411/1 (2001): *NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation*. Dostopno na <http://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm>, (15. julij 2007).
24. Mockaitis R., Thomas (2004): *Civil-military cooperation in peace operations: The case of Kosovo*. Dostopno na <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB583.pdf>, (16. avgust 2007).
25. Na Igu tečaj ZN o civilno vojaškem sodelovanju (2007): *Slovenska vojska*. Dostopno na http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/200/sv07_03.pdf, (19. avgust 2007).
26. National Defence Canada (2006): *Measuring the success of CIMIC projects*. Dostopno na http://www.army.forces.gc.ca/If/English/6_1_1_1.asp?id=1964, (15. junij 2007).

27. Peabody, David (2005): *The Challenges of Doing Good Work: The Development of Canadian Forces CIMIC Capability and NGO's*. Dostopno na www.cda-cdai.ca/symposiy/2005/Peabody.pdf , (7. julij 2007).
28. Pollick, Sean (2000): *Civil-Military Cooperation. Conference of Defence Associations Institute*. Dostopno na <http://www.cda-cdai.ca/symposia/2000/pollick.htm>, (22. julij 2007).
29. PROVOJ (2007): *Na Igu pripravili posvet z naslovom SV in civilno okolje*. Dostopno na http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_11.pdf, (19. avgust 2007).
30. Rehse, Peter (2004): *CIMIC: Concepts, Definitions and Practice*. Dostopno na <http://www.ifsh.de/pdf/publikationen/hb/hb136.pdf>, (29. maj 2007).
31. SGTM 10 (2003): *The UN Civil-Military Cooperation*. Dostopno na <http://www.un.org/.../B-%20Training%20%Material/C-%20UN%20Issues/10%20%20UN%20Civil-Military%Coordination.doc>, (22. maj 2007).
32. Tauxe, Jean-Daniel (2000): *The ICRC and civil-military cooperation in situations of armed conflict*. Dostopno na <http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0nsf/htmlall/57JQBD?OpenDocement>, (12. avgust 2007).
33. Toyama, Hisato (2003): *Civil-Military Cooperation in New Era*. Dostopno na www.Civil-MilitaryCooperation_in_New_Era.htm , (15. junij 2007).
34. Turkish General Staff (2007): *Civil – Military Cooperation*. Dostopno na http://www.tsk.mil.tr/eng/diger_konular/sivilasker.htm, (25. julij 2007).
35. UNOMIG (2007): *UN Observer Mission in Georgia*. Dostopno na <http://www.unomig.org/media/events/?id=785>, (2. avgust 2007).
36. UNOMIG (2007): *Civil and Military Cooperation*. Dostopno na <http://www.unomig.org/operations/cimic/>, (21. maj 2007).
37. Uradna stran vaje Viking (1999): *CIMIC EXERCISE VIKING 99*. Dostopno na <http://www.mil.se/pfp/viking99/conccim.html>, (14. avgust 2007).